

530 Ft (MME-tagoknak térítésmentes)

MADÁRTÁVLAT

Madártani és természetvédelmi folyóirat

XIV. évf. 1. szám – 2007/tavaszi

A kerecsen védelme • Mezei veréb – az év madara • A „nagy kékség”

BAGLYOK III.

A Magyarországon előforduló négy kuvikfaj közül mindegyiknek sárga szeme van. Közülük kettő nagyon ritka, hegyvidéki faj, amelyek általában a környező országokból látogatnak át hozzánk, egyes években akár költhetnek is (a törpekuvik fészkelését még nem sikerült bizonyítani). Jelenlétükre leginkább jellegzetes hangjuk alapján lehet fölfigyelni. A gatyáskuvik nászhangja nagyon gyors, vibráló „pu-pu-pu” sorozat (a macskabagoly hangja hasonló lehet, tévedésre adva okot). A törpekuvik nászhangja egyedüli füttyök sorozata, nagyon hasonlít a füleskuvikéra, de valamivel magasabb(továbbá e két faj élőhelye is eltérő).

A **gatyáskuvik** (*Aegolius funereus*) a kuvikkal azonos méretű, nagy fejű bagoly. Legtöbbször a fekete farkály által vájt odúban költ, de mesterséges fészekedűt is szívesen elfoglal. A kuviktól legkönnyebben a feketével keretezett arcfátyla alapján különböztethető meg (kóborlásán esetleg síkvidéken is fölbukkanhat). A fiatalok egyöntetű sötétbarnák.

Gatyáskuvik

Füleskuvik
(vörhenyes változat)

A **füleskuvik** (*Otus scops*) kis termetű, a törpekuviknál csak valamivel nagyobb faj. Rövid, de általában jól látható tollfüle van. Tollainak sűrű mintázata a fakérget imitálja, emiatt nappali pihenőhelyén szinte láthatatlan. Vörhenyes és szürke változatban fordul elő. Jelenlétét szintén jellegzetes füttye árulja el, amely a törpekuvikéhoz nagyon hasonlít, csak mélyebb.

(szürke változat)

Törpekuvik

A **törpekuvik** (*Glaucidium passerinum*) Európa legkisebb baglya, mindössze seregély méretű. Nappal is aktív; rokonaihoz hasonlóan odvakban költ. A méretkülönbséget leszámítva nagyon hasonlíthat a kuvikra, azonban oldala és melle keresztcsívozott, csak a has középső részén vannak hosszanti csíkok.

A **kuvik** (*Athene noctua*) elég gyakori költőfajunk. Kötődik az emberhez, tanyák, gazdasági épületek körül találkozhatunk vele legtöbbször. Nappal is aktív. Röpte jellegzetesen hullámzó, gyors.

Kuvik

A rajzok nem méretarányosak

Grafika: Kókay Szabolcs - www.kokay.hu

Kiadja a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) kiemelten közhasznú társadalmi szervezet

„A természet szolgálatában”

1121 Budapest, Költő utca 21.
Tel: 275-62-47
Fax: 275-62-67
www.mme.hu

Főszerkesztő: Ujhelyi Péter

Munkatársak:

Bagyura János Kerecsenvédelem
Fatér Imre Tűzokvédelem
Hadarics Tibor Faunisztika
Horváth Márton Parlagisav-védelem
Horváth Zsolt Természetvédelem
Karcsa Zsolt Vonuláskutatás
Králl Attila Natura 2000
Lovászi Péter Gólyavédelem
Magyar Gábor Általános madártan
Márta Kriszta MME-hírek
Nagy Károly Monitoring
Péchy Tamás Rákostüppes-védelem
Schmidt Emese Környezeti nevelés
Szép Tibor Általános madártan
Vándor Barbara Környezeti nevelés

Tudományos tanácsadók:

Aradi Csaba (Hortobágyi Nemzeti Park, ny. ig.)
Csányi Vilmos (akadémikus, ELTE Etológiai Tanszék, ny. tszvez.)
Csorba Gábor (Magyar Természettudományi Múzeum Állattára)
Csörgő Tibor (ELTE Állatszervezettani Tanszék)
Fekete Gábor (akadémikus, MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézet)
Kordos László (MÁFI Országos Földtani Múzeuma)
Láng István (akadémikus, MTA elnöki tanácsadó)
Molnár V. Attila (Debreceni Egyetem, Növénytan Tanszék)
Papp László (akadémikus, MTA-MTM Állatökológiai Kutatócsoport)
Somogyi Péter (akadémikus, Anatomical Neuropharmacology Unit, University of Oxford)

Fotográfiai tanácsadók:

J. Artyuhin • **Bécsy László** • **Berta Béla**
• **Forrásy Csaba** • **Kalotás Zsolt**
• **Kármán Balázs** • **Máté Bence** • **Novák László**
• **Streit Béla** • **Suhayda László** • **Vizúr János**

Grafikusok: Kókay Szabolcs, Matyikó Tibor

Tipográfia: Góré András
Tördelés, nyomdai előkészítés: Kitaibel Bt.
Szerkesztőségi titkár: Bányai Lászlóné
Terjesztés: Harangi István

Alapító főszerkesztő: Schmidt Egon
Felelős kiadó: Halmos Gergő az MME igazgatója

Nyomás és kötés: Korrekt Nyomdaipari Kft.
Felelős vezető: Barkó Imre ügyvezető igazgató

ISSN 1217-7156

Támogatóink:

A címlapon: Pajzsoscankó – Máté Bence felvétele

Címlapterv: U.P.

Kéziratokkal és lapszerkesztéssel kapcsolatos információk:
www.madartavlat.hu

Tisztelt Tagtársak, kedves Olvasók!

A *Madártávlat* ezzel a lapszámmal új formában és új koncepció alapján kerül az Önök postaládájába. Mostantól tematikus, évszakonként megjelenő számokkal, bővített és színesebb tartalommal mutatjuk be a természetvédelem aktuális kérdéseit, a madárbarátok teendőit és az MME életét. A lapot olvasóinknak készítjük, ezért a jövőben kérdőíves formában szeretnénk megtudni, hogy az Ön számára mi a fontos, mi nyerte el a tetszését, mi az ami nem tetszik, és mit látna még szívesen lapunkban. Bízunk benne, hogy olvasóink segítségével és véleményével mindenki számára izgalmas, érdekes magazinná formálhatjuk a *Madártávlat*-ot.

Az idei évben számos új kihívás elé nézünk. Tagjaink joggal fordulnak hozzánk és kérdezik „Mit tesz az MME?”, amikor a hírekből értesülnek vagy közvetlenül tapasztalatot szereznek az elmúlt év természetvédelmi intézményrendszerrel érintő kormányzati intézkedéseiről. Vegyük számba: elbocsátottak több mint 150 főt a nemzeti parkoktól, több mint 300 főt a környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőségekről, két felügyelőség megszűnt, az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság összeolvadt a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatósággal. Ez a jelentős leépítés mindenképpen a természetvédelmi érdekek sérüléséhez vezet. Az MME rendszeresen felszólalt és különböző fórumokon érvelt civil partnereivel az átszervezés és leépítés általunk nem megfelelőnek tartott lépései ellen, azonban nem sikerült érdemi eredményt elérniük.

Félő az is, hogy az Európai Unió különböző alapjaiból beáramló fejlesztési források természetkárosító beruházásokhoz fognak vezetni. Jelentős a veszélye, hogy az EU Közös Agrárpolitikájának nyugat-európai következményei (például a mezőgazdasági területekhez kötődő madárfajok, mint az idei év madara, a mezei veréb drasztikus állománycsökkenése) megismétlődnek hazánkban és a többi új tagországban is. Az MME kapacitásaihoz képest megpróbál minél több fórumon befolyást gyakorolni, hogy ezek a folyamatok a madarak és a természet számára kedvezőbb irányba haladjanak. Ehhez viszont minden eddiginél erősebb és egészségesebb Magyar Madártani Egyesületre van szükség! Ön, kedves Olvasó, a tagságával is segíti munkánkat, hisz növeli az MME társadalmi súlyát. Kérjük, segítsen azzal is, hogy közvetlen környezetében meggyőzi természetbarát rokonait, barátait arról, hogy legyenek tagjai Egyesületünknek, és támogassák ezzel hazánk természeti értékeit, s köztünk madaraink védelmét.

Halmos Gergő
igazgató

A tartalomból

A KERECSENSÓLYOM-
VÉDELMI PROGRAM
EREDMÉNYEI NAPJAINKIG

4

MILYEN JÖVŐT KÉPZEL EL
AZ MME A VIDÉK SZÁMÁRA
MAGYARORSZÁGON?

13

14

A (MEZEI) VERÉB
IS MADÁR!

A KÁRPÁTOK KÉK DÍSZE

22

MADARAK AZ ANTENNÁN

28

A KAGU

„OTTHON, ÉDES
OTTHON”

34

A kerecsensólyom- védelmi program eredményei napjainkig

JÁNOSSY DÉNES EMLÉKÉRE

© BAGYURA JÁNOS FELVÉTELEI

„...Azonban isteni csodás eset következtében nevezték el Álmosnak, mert teherben lévő anyjának álmában isteni látomás jelent meg turulmadár képében, és mintegy reá szállva teherbe ejtette őt. Egyszermind úgy tetszett neki, hogy méhéből patak fakad, és ágyékából dicső királyok származnak, ámde nem saját földjükön sokasodnak el.”

(Anonymus: Gesta hungarorum)

A kerecsensólyom az egyetlen olyan ragadozómadarunk, amely fontos szerepet játszik a magyarság hitvilágában.

A kerecsensólyom az eurázsiai sztyeppzóna jellemző ragadozómadár-faja, azon kiterjedt füves síkságoké, ahonnan egykor őseink érkeztek. Fészkelőterülete Ausztria keleti határától Kínáig terjed. Hazánkban egykor valószínűleg több száz pár költött, de a régmúltból sajnos pontos adatokkal nem rendelkezünk.

A kerecsensólyom monogám madár, egy életre választ párt magának. A párok költési időszakon kívül is összetartanak. Fészket nem építenek, költésre elsősorban más ragadozó madarak elhagyott fészket foglalják el. A tojó 3–5 tojást rak, és elsősorban ő kotlik, közben a hím védi a fészkelőterületet, és táplálékot hord a párjának.

A kis fiókákat elsősorban a tojó eteti, a hím által hozott zsákmányból. A kere-

csensólyom leggyakoribb zsákmányállata a galambfélék, a seregély és az ürge.

Az 1960-as évek elejére, amikor bizonyos növényvédők szerek használata, valamint a közvetlen emberi károkozás hatására a vándorsólyom, mint költőfaj kipusztult hazánkban, feltételezhető, hogy hasonló okok miatt a kerecsensólyom-állomány is jelentős mértékben csökkent.

Az 1970-es évek elején 13–30 párra becsültük a hazai állományt, és az ismert párok szinte kizárólag sziklán fészkeltek. Az alapvetően pusztai madárnak számító kerecsensólyom maradék populációja elsősorban hegyvidéken maradt meg, amelynek egyik legfontosabb oka valószínűleg a síkvidéken történt rendkívül hatékony „dúvadirtás” volt. Ugyanakkor a sziklák már akkoriban is közkedvelt kirándulóhelyek voltak, így gyakran előfordult, hogy a kirándulók, sziklamászók jelenlétükkel akaratlanul is meghiúsítottak egy-egy költést. Ebben az időszakban

még jellemző volt, hogy solymászati és kereskedelmi célból tojásokat és fiókákat szedtek ki a fészkekből, és ez súlyosan veszélyeztette a maradék kis állományt. A Kárpát-medencei populáció az elterjedési terület nyugati szélén helyezkedik el, és ezért – mint általában a perempopulációk – fokozottan sérülékeny.

A kerecsensólyom hazánkban fokozottan védett, eszmei értéke 1 000 000 forint.

A KERECSENSÓLYOM-VÉDELMI PROGRAM KEZDETE

Az MME megalakulásától kezdődően (1974) a kerecsensólyom és a parlagi sas védelmét kiemelt programként kezelték, s az állami természetvédelemmel együttműködve dolgoztuk ki a közép-távú védelmi programokat. Kezdetben egy Ragadozómadár-védelmi Bizottság működött, amelyet Jánossy Dénes, egye-

sületünk első elnöke irányított, a gyakorlati munka jelentős részét Haraszthy László és Kállay György szervezte. 1976-ban megalakult a Ragadozómadár-védelmi Szakosztály, és ezen belül a Kerecsensólyom-védelmi Munkacsoport.

A ragadozómadár-védelemre akkoriban nem volt főállású munkatárs, ezért a résztvevők kevés szabadidejükben, társadalmi munkában dolgoztak, még hozzá úgy, hogy nem volt gépkocsijuk, telefonjuk, felszerelésük, és a fészekőrzésben segédkező önkénteseik is csak kevesen.

Emiatt legtöbbször a program szervezői és aktív tagjai jártak őrizni, és előfordult, hogy míg az egyik veszélyeztetett fészket őrizték, a másiktól kiszedték a tojásokat.

Később különböző hazai és külföldi pályázatok segítségével sikerült a programot kibővíteni és első eredmények ill. népszerűsítő tevékenység hatására egyre többen jelentkeztek a különböző védelmi akciókba. Jelentős támogatást érkezett 1986–1989 között a WWF-től, és ettől az időponttól főállású szakember koordinálta a programokat. Az anyagi fedezet biztosítása érdekében a természetvédelmi szakemberek 1989-ben létrehozták a Kerecsensólyom-védelmi Alapot.

1994–1995 között a Regionális Környezetvédelmi Központtól (REC) között, a szlovák kollégákkal közösen a kidolgozott projektekre szintén jelentős támogatást adott. Ekkor már a legveszélyeztetettebb fészkek őrzését minden évben sikerült megszervezni.

2003-ban az MME meghívására Budapesten került megrendezésre a VI. Nemzetközi Ragadozómadár- és Bagolyvédelmi Világkonferencia 47 ország 234 szakemberének részvételével. A magyar ragadozómadár-védelem elismeréseként, a konferencia záródokumentuma más országok számára a magyar ragadozómadár-védelmi módszerek alkalmazását javasolta.

A PROGRAM LEGFONTOSABB ELEMEI

Fészekőrzés

Kezdetben, a különböző okokból veszélyeztetett sziklai fészkelőhelyeknél, éjjel-nappal őrizték a fészkeket a sikeres

Síksági kerecsenélőhely

Hegyvidéki kerecsenélőhely

A fészekőrzést kora tavasszal a hó is nehezítheti

költés biztosítása érdekében, előfordult, hogy évente akár hat különböző élőhelyen is.

A fészekőrzésben elsősorban az MME tagjai vettek részt, rajtuk kívül soly-

mások, vadászok, erdészek, valamint tanárképző, erdészeti, vadgazdálkodási és egyéb oktatási intézményekben tanuló diákok segítették a munkát. Nekik köszönhető, hogy például egy bükki sziklai

Hegyvidéki kerecsenfészék vizsgálata

fészkekből tíz évnyi sikertelen költés után 1984-ben első fészekőrzési akció évében 4 fiatal kerecsensólyom sikeresen kirepült.

A fészekőrzések egyúttal lehetőséget kínáltak a kerecsensólymok életének tanulmányozására, többen ebből a témából szakdolgozatot írtak.

Az őrzött fészkekből kirepült fiatalok egyre nagyobb számban telepedtek meg új élőhelyeken. Ennek egyik leglátványosabb példája egy szintén egy bükki őrzött fészkekből 1990-ben kirepült fiatal tojó, amely Szlovákiában, Kassa térségében telepedett meg. Párjával, a második kelet-szlovákiai párt alapították meg. Ebből a fészkekből 2006-ig összesen 63 fiatal repült ki és a ma már 16 éves tojó adataink szerint a legidősebb kerecsensólyom, még mindig foglalja a revírt és

22 esetben a költés sikertelen, 79 alkalommal pedig sikeres volt és összesen 238 fiatal repült ki, amelyek jelentős mértékben hozzájárultak a Kárpát-medencei kerecsensólyom-állomány emelkedéséhez. A fészekőrzésekben közel 1600 fő vett részt társadalmi munkában.

Mesterséges fészektálcák kihelyezése

A kerecsensólymok elsősorban más ragadozó madarak elhagyott fészkeit foglalják el, amelyek költési időben gyakran leszakadnak. Ennek megelőzése érdekében kifejlesztettünk egy speciális, mesterséges fészektálcát. A tálcákat az ismert élőhelyeken helyezték ki, és tapasztalatok szerint a sólymok szívesen elfoglalják.

A mesterséges fészkeknek két okból is nagy jelentőségük van: egyrészt ezekben a sólymok biztonságosan költhetnek, másrészt a programban dolgozó szakembereknek nem kell évente újra meg újra jelentős energiával megkeresni a fészkeket. A védelemmel kapcsolatos teendőket is elegendő egy gazdálkodóval egyeztetni. 2006-ban az ismert hazai állomány 85,4%-a mesterséges fészkekben költött, amelyből 43,5% magasfeszültségű tartóoszlopon, míg 41,9% fán volt. Fontos feladatunk a mesterséges fészkek karbantartása, ugyanis azokat a megfelelő vízáteresztő képességük megőrzése miatt rendszeresen ellenőrizni, és szükség szerint javítani kell.

reméljük, hogy hosszú évekig sikeresen fog még költeni.

Az 1977–2006 közötti időszakban 101 alkalommal őrizték a fészkeket melyből

Kerecsenfókák

Ürgetelepítés

A kerecsensólyom egyik legkedveltebb zsákmányállata az ürge, mely állománya az elmúlt évtizedekben jelentős mértékben megfogyatkozott. Az ürge rövidre vágott gyepek lakója. Ha egy adott területen megszüntetik a legeltetést és magasra nő a fű, akkor megszűnik az ürgek közötti kontaktus, veszélyhelyzet esetén nem tudják egymást figyelmeztetni, és a ragadozók egyre sikeresebb zsákmányolása miatt lassan felmorzsolódik a populáció. Az elmúlt évtizedekben jelentős mértékben csökkent a hazai legelő állatállomány és ezzel összefüggésben számos élőhelyről kipusztult az ürge. Természetesen ez a kerecsensólymok megtelepedésére is hatással volt. A védelmi program részeként a felméréseket végeztünk a kerecsensólymok számára fontos élőhelyeken, és az egykori élőhelyekre, ahol a legeltetés ismét beindult visszatelepítettük az ürgeket.

A sikeres telepítések hatására a későbbiekben az egyesület több helyi csoportja és más természetvédelmi szervezetek is végeztek ürgetelepítést. A kerecsensólyom-védelmi program keretében különböző repülőterekről közel 3000 ürget telepítettünk át új élőhelyekre. A telepítések eredményeként az új ürgekolóniák térségében ismét megjelent a kerecsensólyom és a parlagi sas. Egy olyan parlagi sas fészkekben, ahol korábban egyáltalán

Kerecsenfókák gyűrűzése

nem találtunk ürge-zsákmányt a telepítést követően az egyik ellenőrzésnél 6 példány volt a fészkekben.

Középfeszültségű lévzeték-oszlopok szigetelése

Az 1970-es évek elején még nem voltak a kerecsensólymokat érintő, áramütéssel kapcsolatos ismereteink, hisz nagyon kevés kerecsen élt hazánkban és a hegyvidéken költő párokat az áramütés kevésbé veszélyeztette. A széleskörű védelmi programnak köszönhetően azonban egyre több fiatal repült ki és ezzel párhuzamosan új párok jelentek meg, elsősorban síkvidékeken.

Síkvidéki élőhelyeken gyakori, hogy a kerecsensólymok számára kevés a megfelelő természetes beülőhely, ezért előfordul, hogy a középfeszültségű lévzetékek oszlopaire ülnek. Gyakran előfordul ilyenkor, hogy a sólymok rövidre zárják a vezetéket, és áramütéstől

A lehetséges zsákmányállatok

© MÁTÉ BENCE

A családtervezés időszakában...

Kerecsenfészkek a sziklapárkányon

elpusztulnak. Az MME felmérése alapján napjainkban a kerecsensólyom számára ez az egyik legsúlyosabb, veszélyeztető tényező. Előfordult, hogy egy rendkívül veszélyes kategóriába tartozó feszítő-oszlop alatt egy egész sólyomcsaládot találtunk áramütéstől elpusztulva.

Kezdetben az ismert fészkek közelében szorgalmaztuk a szigetelők kihelyezését. Kidolgoztunk egy speciális szigetelőpapucsot, és 1989-ben a Hortobágyon megtörténtek az első szigetelések. Napjainkban a legveszélyesebb oszlopsorok felderítése érdekében az MME évente egy-két alkalommal országos felmérést, vezetékellenőrzést szervez. Az eredményekről tájékoztatjuk a nemzeti parkokat és az áramszolgáltató vállalatokat. Az áramszolgáltató vállalatok, részben javaslatunkra, nap-

jainkig különböző programok keretein belül közel 50 000 oszlopot szigeteltek le, ami számos más madárfaj védelmében is fontos. Az MME kezdeményezte egy új, madárbarát oszlopfej-szerkezet megtervezését, amelyre rászállhatnak a madarak anélkül, hogy áramütés érné őket. A DÉMÁSZ Rt. saját költségén kifejlesztett egy minden szempontból megfelelő tűnő fejszerkezetet. Kísérleti jelleggel, tesztelésre Izsák térségében 2006. december 1-én egy sajtótájékoztató keretében kihelyezték az első környezetbarát oszlopfej-szerkezetet.

MONITORING, GYŰRÜZÉS

A program bővülésével párhuzamosan az ország különböző részein költő

kerecsensólyom párok ellenőrzésére felelősöket választottunk, akik minden évben, rendszeresen költési időszakban ellenőrzik, az ismert fészkeket. A májusi fészkelőellenőrzések alkalmával a fiókákat meggyűrűzzük és egyúttal a táplálékmaradványokat vizsgálat céljából, kiszedjük a fészkekből.

1980–2006 között összesen: 1189 sikeres költésből 3573 fiatal sikeresen kirepült.

Fészkenkénti eloszlásuk: 105×1, 282×2, 403×3, 301×4, 97×5, 1×6

A sikeresen költők átlagos költési sikere: 3 fióka/fészkek.

Az országos állományt 2006-ban 183–200 párra becsültük.

A kerecsensólymok elfogadják a fészkekbe helyezett idegen fiókákat. A zárt térben tartott sérült kerecsensólyom pároktól összesen 30 fiókát helyeztünk ki természetes sólyomfészkekbe. Ezek az adatok szerepelnek a költési eredmények között.

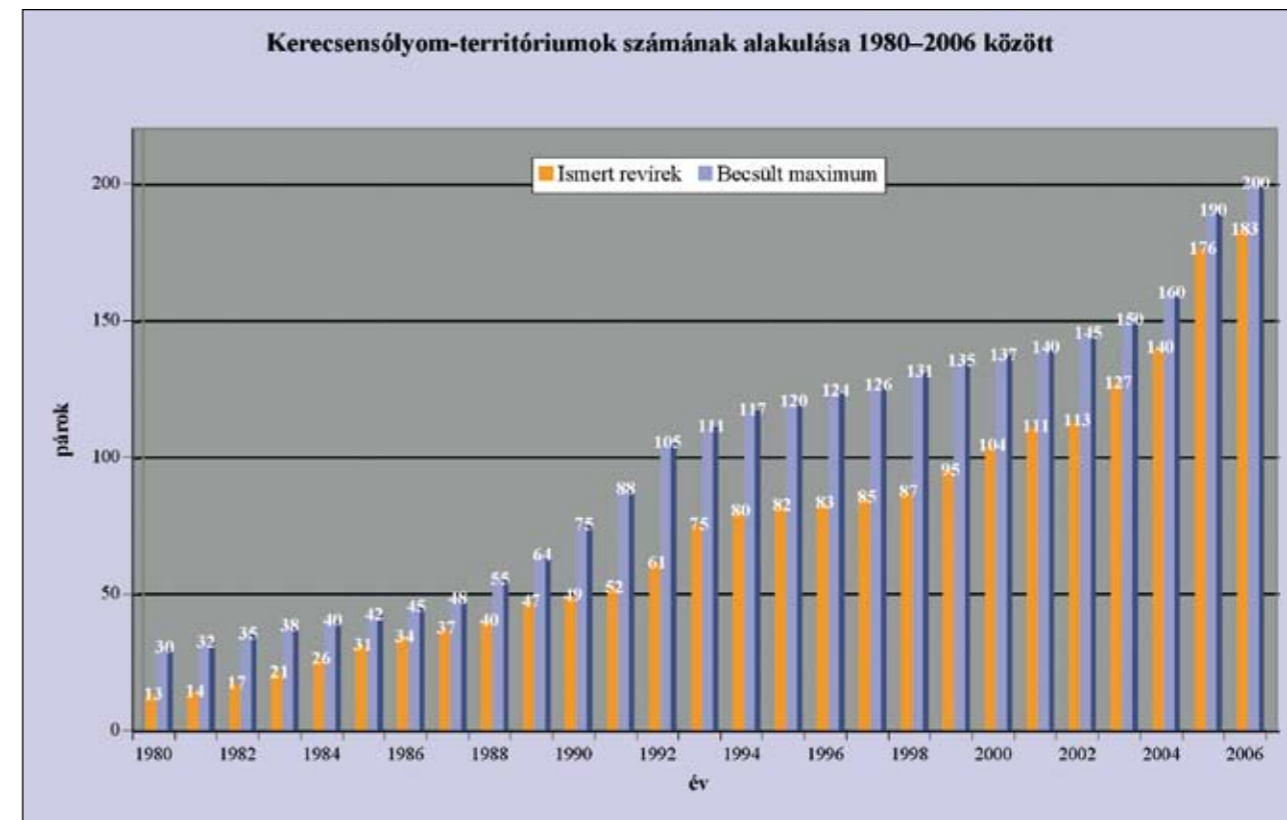
1991-ben egy 2 fiókás kerecsensólyom fészkekbe 4 elkobzott fiókát adoptáltunk, így a hazánkban eddig megfigyelt egyetlen 6 fiókás fészkek alj nem természetes eredetű volt.

2005-ig összesen 1570 fiókát gyűrűztünk meg. Összesen 53 fiatal került kézre, közülük 15 példány külföldön, ebből 3 példány Líbiában, ami azért érdekes, mert tudomásunk szerint Líbia exportál sólymokat a Közel-Keletre. Gyakorlatilag nincs adatunk arról, hogy hány madarat foghattak be kereskedelmi célból.

A rendelkezésünkre álló visszafogási adatból úgy tűnik, hogy a fiatal kerecsensólymok mintegy 77%-a elpusztul, mielőtt elérné az ivarérettséget. Az eddigi adatok alapján felnőttkorra megért madarak átlagos életkorát 5,2 évre becsüljük. Az elpusztulva talált, gyűrűs kerecsensólymok 27%-a áramütést szenvedett, míg 14%-át lelőtték (Máltán, Szerbiában és Magyarországon), 9%-uk vezetéknek, vagy más vékony tárgynak ütközött, 4,5%-uk éhezés vagy szomjázás miatt pusztult el, 45,5%-uk esetében pedig nincs pontos ismeretünk az elhullás okáról.

Ragadozó és prédája

TÁPLÁLÉKMARADVÁNYOK ELEMZÉSE

A táplálékmaradványok elemzése védelmi szempontból is fontos információkat szolgáltat a természetvédelmi szakemberek számára.

2005-ig összesen 392 fészkekből gyűjtöttünk mintát. Összesen 103 faj 9259 egyedét sikerült meghatározni. A kapott eredmények alapján a kerecsensólyomnak költési időszakban leggyakoribb zsákmányállatai az emlősök közül az ürge (15%), a madarak közül a galambfélék (54%) és a seregély (6%). A zsákmányfajok eloszlásából, elterjedéséből és gyakoriságából következtetni lehet egy-egy terület kerecseneltartó képességére, a faj várható megtelepedésének

valószínűségére. Emellett a zsákmányállatok állományának növelésével befolyásolható a kerecsenek megtelepedése (lásd ürgetelepítés).

SZEMLELETFORMÁLÁS

A program kezdetétől kiemelt hangsúlyt fektettünk arra, hogy az érdekcsoportokat és a nagyközönséget tájékoztassuk a védelem nehézségeiről és eredményeiről. Rendszeresen előadásokat tartottunk, számos ismeretterjesztő cikk jelent meg. 2000-ben a kerecsensólymot választották az év madarának. A program sikerét jelentős mértékben növelte, hogy az időközben alakult nemzeti park igazgatóságoktól jelentős segítséget kaptunk.

Ma már a kerecsensólyom számára kulcsfontosságú élőhelyeken természetvédelmi szakemberek dolgoznak, ezzel párhuzamosan a solymász és vadásztársadalomban is jelentős pozitív változások történtek.

AZ EURÓPAI-AKCIÓTERV KIDOLGOZÁSA

Az MME, a BirdLife európai képviselője és a Pro-Vértes Természetvédelmi Közalapítvány szervezésében, 12 ország 36 szakemberének részvételével kidolgoztuk a kerecsensólyom európai akciótervét, amelyet az Európai Unió illetékes bizottsága is elfogadott. Az MME koordinálásával megalakult

Kerecsenvédelmi szakemberek találkozója

az Európai Kerecsensólyom-védelmi Munkacsoport. A kerecsensólyom az Európa Unió Madárvédelmi Irányelvének I-es Függelékében szerepel, amely az Európában leginkább veszélyeztetett madárfajok listáját tartalmazza.

A kerecsensólyom világszámban 2003-ban végzett felmérések alapján 3600–4260 párra becsülték, amelyből az európai állományt mintegy 580–680 pár.

Ennek igen jelentős hányada (27–34%-a) Magyarországon él, ezért a hazai állomány védelme kulcsfontosságú, eltűnése jelentős mértékben veszélyeztetné az egész európai állományt. Azt is meg kell említeni, hogy az illegális befogás és egyéb veszélyeztető tényező miatt, az ázsiai állomány folyamatosan és jelentős mértékben csökken, és egyre közelebb kerül az összeomláshoz. Ha ez bekövetkezik – márpedig a becslések szerint 5–20 éven belül számítani lehet rá – akkor a hazai állománynak az egész faj fennmaradásában óriási szerepe lehet.

KERECSENSÓLYOM-VÉDELME UNIÓS TÁMOGATÁSSAL

Az uniós tagsággal párhuzamosan a kerecsensólyom-védelmi program számára is új pályázati lehetőségek nyíltak meg. 2006 októberétől az EU LIFE Nature elnevezésű természetvédelmi alapja 4 évig támogatja a Szlovákiával közösen kidolgozott, „A kerecsensólyom védelme a Kárpát-medencében” című programot. A programban résztvevő 17 partner

Sólyomfiókák a műfészkekben

munkáját Fidlóczky József vezetésével a Bükk Nemzeti Park Igazgatósága (BNPI) koordinálja.

A LIFE kerecsensólyom-védelmi program célja, hogy 2020-ra 250 párra növelje a kárpát-medencei kerecsensólyom állományt, amely jelenleg Magyarországon 183–200 párból, Szlovákiában 22–25 párból áll.

Az eredetileg fajvédelmi kategóriába készült pályázatot az Európai Bizottság igényei szerint át kellett dolgoznunk élőhelyvédelmi pályázzattá, mert a LIFE-Nature programban elsősorban a Natura 2000 területek védelmére irányuló projektek kapnak prioritást. A program fontos elemei a **gazdálkodási módszerek és az agrártámogatások összehangolása, együttműködés a különböző érdekcsoportokkal, az ürgetelepítés, a műfészkek kihelyezése**, a veszélyeztetett **fészkek őrzése**, veszélyes **oszlópok szigeteltetése**, és a **monitoring** tevékenység. A program egyik legfontosabb eleme, hogy **46 fiatal kere-**

csensólyomra helyezünk műholdas nyomkövetőt. Ez a természetvédelemben egyre gyakrabban alkalmazott módszer, remélhetőleg segít kideríteni, hogy merre kóborol el a Kárpát-medencében kirepült fiatal kerecsensólymok jelentős része, valamint segít felderíteni a vonulási útvonalakon ma még nem ismert veszélyeztető tényezőket.

A program teljes költségvetése 540 millió Ft, amelynek 75%-át, csaknem 400 millió Ft-ot, az Európai Unió LIFE Nature elnevezésű természetvédelmi forrása biztosítja. A fennmaradó hazai önrészt a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium (mintegy 43 millió forinttal), valamint a programban résztvevő partnerek fedezik. Az uniós kerecsensólyom-védelmi program partnerei Magyarországon a 10 hazai nemzeti park igazgatóság, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME), a Pro-Vértes Természetvédelmi Köz-alapítvány, az E-misszió Természet-és Környezetvédelmi Egyesület. Szlovákiában a BirdLife Szlovákia, a Nyugat Szlovákiai Áramszolgáltató Vállalat, a Szlovák Állami Természetvédelmi Szervezet, valamint a Szlovákiai Ragadozómadár-védelmi Egyesület (RPS). A program megvalósításában az együttműködő partnerek több mint 100 munkatársa vesz részt. A program legjelentősebb tevékenységei közé tartozik az elektromos vezetékek szigetelése (a költségek 18%-a), a mesterséges fészkek kihelyezése és ellenőrzése (14,5%) és a műholdas követés (12,3%).

Köszönetnyilvánítás:

Ezúton is köszönjük annak a több mint 1600(!) lelkes kollégának és önkénteseknek a munkáját, akik valamilyen formában segítettek a programunkat. Terjedelmi okok miatt a részletes köszönetnyilvánítást a www.madartavlat.hu honlapon tesszük közzé.

A jövőben is köszönettel fogadjuk a programhoz csatlakozni kívánó érdeklődők jelentkezését.

Bagyura János – Szitta Tamás –
Haraszthy László

Hazánk madárritkaságának fennmaradását a szakemberek és az önkéntesek együttes munkája biztosíthatja

Megfigyelni és megörökíteni

Egyszerű. Gyors. Pontos.

Üdvözljük a digiszkóping világában! Másokkal is megosztható, egyedülálló élmények részese lehet. A Swarovski Optik Digitális Kamera Bázisa a digitális fényképezőgépet közvetlenül a teleszkóp okulárjához rögzíti – a teleszkóp lesz az objektív. Saját fényképezőgéppel örökíthet meg nagy távolságról is elképesztően részletgazdag képeket. A megfigyelési- és fényképezési mód közötti gyors váltás egészen egyszerű, az objektum folyamatosan a látómezőben marad.

Búcsú egy alapító tag barátunktól, TRAURIG LŐRINCTŐL

Traurig Lőrinc 1926-ban született Soroksáron egy sváb családban, és 2006. november 7-én hunyt el, majd' 80 évesen. Gyermekkorát a környék természeti érdekességeiben gazdag felfedezése töltötte be, hiszen ott volt a jól művelt mezőgazdasági környezet, és igazi ajándékként a Soroksári Duna-ág paradicsomi élővilága. Az állatokon (főként madarakon) kívül a rajzolás és festés érdekelte gyermekora óta. Ő volt az iskola legjobb rajzolója, a madarásztudományt pedig – saját szavai szerint – egy csósztól sajátította el.

Mivel mindig a jobbra, a tökéletesre törekvő ember volt, érthető, hogy megalkulásakor 1974-ben belépett a Magyar Madártani Egyesületbe, hogy hasznossá váljon, és ismereteit is gyarapítsa. Tagja lett az Ellenőrző Bizottságnak, amelynek elnöke Taba Andor volt az 1970–1980-as években. Ezt azért is érdemes megemlítenem, mert Bandi bácsi is kitűnően rajzolt és festett egész életében, így két

Traurig Lőrinc (jobb oldalt) mutatja barátjának, Taba Andornak, a sebesülten hozzákérült kék vércsét

szálon is rokon lelkek voltak. Így érthető, hogy az évek során ismeretségük barátsággá nemesült. Nem véletlen, hogy a közös érdeklődésük alapján gyakran jártak együtt akvarellezni a Dunakanyarba és más kirándulóhelyekre. A Gyűrűző Szakosztály függönyháló-beszerzéseinél is sokat segített német nyelvtudása és kitűnő kapcsolatai révén.

Lelkes lokálpatrióta is volt; a Soroksári Múzeum létrehozásánál – amely a Magyar Mezőgazdasági Múzeum fiókintézménye volt – a dioráma megvalósítását, a téli madáretető modelljét is tőle várták az intézmény vezetői, és ő ezt várokozáson felüli színvonalon és rá jellemző „németes precizitással” teljesítette is. Egy monográfiát is írt szűkebb pátriájáról, amelyben a jellegzetes soroksári emberekre és foglalkozásokra világított rá, élvezetes stílusban.

Három önálló kiállítása volt: egy 1991-ben a Gál Imre Galériában, egy 1997-ben a Helytörténeti Gyűjteményben, és az

utolsó a Soroksári Kultúrház Galériájában 2003-ban. Ez utóbbi kettőt, tekintettel közös érdeklődésünkre és régóta tartó barátságunkra, én nyitottam meg.

Fontos megemlítenem azt az ismeretterjesztő és természetvédő lelkesedést, ami Lőrinc barátomat egész életén keresztül jellemezte. Sokat foglalkozott a fiatalokkal, de a mondottak legékebb bizonyítéka saját leánya, Bali Pálné Traurig Edit, akit ebben a szellemben tanított, nevelt. Így nem véletlen, hogy Editke – mint pedagógus – lett az 1986-ban kezdeményezett és 1992-től hivatalosan működő Kék Ökosuli Oktató Központ elnöke. Az évek során több, már diplomás biológus és geológus került ki a növendékei közül, mert a gyermekkorban belénk ültetett eszmék és mentalitás tovább gyűrűzik. Így hát bízást mondhatom, hogy Traurig Lőrinc nem élt hiába és szelleme tovább él.

Murray Róbert

Milyen jövőt képzelsz el az MME a vidék számára Magyarországon?

Annak ellenére, hogy az EU költségvetésének csaknem felét költik évente a mezőgazdaság támogatására, hazánk vidéki helyzetét illetően környezeti, társadalmi és gazdasági hiányosságok sorával találjuk szembe magunkat. A mezőgazdaság intenzívvé válásával az olyan közös javak, mint az egészségesen fejlődő vidéki közösségek, az alkalmazkodó, hagyományos, tájfenntartó gazdálkodási formák, az élővilág gazdagságát megőrző, egészséges élelmiszereket előállító mezőgazdálkodási tevékenységek fenn-

nek összehangolása jelenti az egyetlen járható utat. Egy valóban versenyképes és fenntartható mezőgazdasági ágazat létrehozásához radikális változtatásra van szükség a mezőgazdaság és a vidékfejlesztés támogatási módjában.

A 2007–2013-as időszakot meghatározó Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégia (ÚMVS), illetve az ezt követő Terv (Operatív Program) időszak lehetőséget jelenthet a közpénzekből történő támogatás és a közjavak megteremtése közötti kapcsolat új alapokra helyezésére.

A téma fontossága miatt az MME Természetvédelmi Tanácsadó Szolgálat és az egyesület más illetékesei szakmapolitikai lobbival és konkrét tervjavaslatokkal igyekeznek befolyást gyakorolni a döntéshozókra. Számos vidéki fórumon és minisztériumi egyeztetésen veszünk részt, és az ÚMVS-el kapcsolatban általános, stratégiai szintű javaslatokat fogalmazunk meg, amelyet több csatornán keresztül eljuttatunk az illetékes FVM vezetőkhez. Ezek mellett az FVM felkérésére részt veszünk a Stratégia agrár-környezetgazdálkodási támogatásaival és a Natura 2000 hálózattal kapcsolatos tervezési folyamatában.

A Nemzeti Vidékfejlesztési Terv keretében a TTSz szaktanácsadást végző munkatársai három tájegység több településén állandó, személyes kapcsolatban vannak a gazdálkodókkal. A különböző művelési ágakban és eltérő adottságok között gazdálkodókkal történő együttes gondolkodás során aktuális gyakorlati tapasztalatokra is szert teszünk. A tapasztalatokat felhasználva, valamint egyesületi és más terepi szakemberek ismereteit is begyűjtve igyekszünk a természetvédelmi érdekeket minél eredményesebben megjeleníteni a következő

évek agrárpolitikájában, főként az agrártámogatásokban.

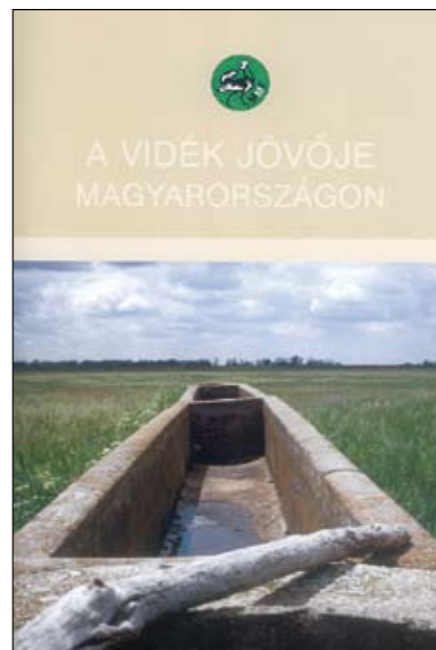
A vidékfejlesztési vitához hivatott hozzájárulni az MME új kiadványa is, amelynek címe „A vidék jövője Magyarországon”. Megjelenését a Nemzeti Civil Alapprogram és az angol Királyi Madárvédelmi Társaság (RSPB) támogatta.

A kiadványban javasolt, ott bővebben is kifejtett irányelvek a vidékfejlesztési politika megreformálása érdekében a következők:

1. Az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapon belül egy erős II. tengely, és hangsúlyos III., valamint IV. tengely kialakítása szükséges.
2. Az agrár-környezetgazdálkodási támogatási rendszer nemzeti sajátosságokon alapuló továbbfejlesztésére és forrásainak növelésére van szükség.
3. Elegendő forrást kell biztosítani a Natura 2000 hálózat hatékony megőrzésének, kezelésének biztosítására.
4. Felül kell vizsgálni, és új alapokra kell helyezni a Kedvezőtlen adottságú területek kijelölését és gazdálkodási követelményeit a környezet- és természetvédelmi, komplex vidékfejlesztési célkitűzéseknek megfelelően.
5. Szántó és gyepterület erdősítése előtt kötelezően elő kell írni az előzetes környezeti hatáselemzés elvégzését.
6. A biológiai sokféleség megőrzésének érdekében a támogatott területek folyamatos ökológiai illetve fenntarthatósági monitoringja, és az eredmények alapján a rendszer korrigálása szükséges.

Amennyiben a kiadvány felkeltette érdeklődését, letöltheti az MME honlapjáról, illetve kérésre postázunk is belőle.

Fülöp Gyula – Szilvácsku Zsolt

maradása és megőrzése egyre nagyobb veszélybe kerül.

Az MME olyan jövőt képzelsz el Magyarországon, ahol virágzó vidéki közösségek fenntartható módon élnek és dolgoznak egészséges környezetben, a hagyományos tájak megőrzése, egészséges és biztonságos élelmiszerek termelése, valamint változatos élőhelyek és élővilág fenntartása mellett.

A fenntartható vidék megteremtésében a mezőgazdasági művelés, a természeti környezet és a társadalom érdekei-

A (MEZEI) VERÉB is madár!

© IMRE TAMÁS

A Magyar Madártani Egyesület a mezei verebet választotta az „év madarának” 2007-ben. A mezei veréb populációja az utóbbi 3-4 évtizedben drasztikusan csökkent Nyugat-Európában, olyannyira, hogy például a britek verébállománya az eredeti létszám 3%-ára csökkent! Magyarországon ma még több mint kétmillió pár található, de a riasztó nyugat-európai adatsor számunkra is figyelmeztető jel, hisz a csökkenést sokkal könnyebb megelőzni, mint visszafordítani.

A Magyar Madártani Egyesület immár 27 éve választja meg az év madarát. A döntést mindig alapos mérlegelés előzi meg. A kiválasztás szempontjai különbözőek: a faj tényleges veszélyeztetettsége, hirtelen állománycsökkenés, kiemelt védelmi akció, vagy éppen az aktív védelem népszerűsítése.

MITŐL FOGYNAK A VEREBEK?

A mezei veréb agrárterületekhez kötődő madárfaj, amely apróbb rovarokat és gyommagvakat fogyaszt, fiókáit pedig kizárólag fehérjedús sáskákkal, szöcskékkel, hernyókkal, bogarakkal táplálja. Amíg tudja. Mert egy alapos permetezés után szinte egy pillanat alatt eltűnik az a rovartáplálék, amellyel a verébszülők fiókáikat nevelnék. Az intenzív, ipari jel-

legű gazdálkodás, a fokozott vegyszerhasználat, a veszteségmentes terménybetakarítás miatt Nyugat-Európa számos országában jelentősen szűkült a faj élettere és táplálékbazisa. Ebben minden bizonnyal nagy szerepe volt az Európai Unió intenzív gazdálkodást támogató Közös Agrárpolitikájának (CAP) is, amely bombaként robbant a mezőgazdasági területekhez kötődő madárfajok között, ha nem is kiirtva, de jelentősen megtizedelve állományait.

HOL TALÁLKOZHATUNK MEZEI VERÉBBEL?

Itthon még sokfelé látni mezei verebet: ott vannak a gyomos tarlószeleken, gyümölcsösökben, öreg temetőben, ártéri erdők csonkolt füzeseiben és

romos tanyaépületeken. Bár nálunk nem kedveli a nagyvárosi miliót, kisebb telepeli megfigyelhetők Budapesten, a Ludovika mögötti Orczy-kertben is.

A mezei veréb egyébként a Brit-szigektől egészen Mandzsúriáig megtalálható. Ázsia déli részén, és Délkelet-Ázsiában más alfajai élnek, Japánban pedig a mezei veréb tölti be a házi veréb szerepét, Tokióban parkokban, épületek zugaiban fészkel. *Meglepődtem, amikor még az Egyenlítőtől délre, Celebesz szigetén is láttam mezei verebet* – mesélte nekünk az év madaráról Bankovics Attila, az MME elnöke. A bolygónk más részeire – Észak-Amerikába, Ausztráliába és Új-Zélandra – betelepítették, és ezeken az élőhelyeken kis mértékben terjeszkedik is.

MIRŐL LEHET FELISMERNI?

A mezei veréb kisebb, mint a városokból ismert házi veréb. A két rokon fajt gyakran összekeverik, pedig viszonylag könnyen elkülöníthetők. A mezei verébnek a feje oldalán piszkosfehér alapon, fekete, csepp alakú folt látható. Ilyen fülfoltja a házi verébnek nincsen.

© MOLNÁR ZOLTÁN

SZAPORODÁSA

A legkülönbözőbb üregekben fészkel: harkályodúban, út menti fák kikorhadt üregeiben, gólyafészkek oldalában, a Tisza gátján a sorompók vascsöveiben, de szívesen elfoglalja a mesterséges fészekodúkat is. A fészkek építésében a pár mindkét tagja részt vesz. Fűszálakból, papírdarabkákból, szalmaszálakból építik kócos fészkeiket, amelyet pehelytollakkal bélelnek puhára. A tojó 5-7 tojást rak, majd a költésbe a hím néha besegít, és ül egy kicsit a tojásokon. A csupasz fiókák 13-14 nap alatt kelnek ki, és további 16-18 nap múlva már el is hagyják a fészket. Mindkét szülő szorgalmasan eteti őket. 1969-ben egy ornitológus megfigyelte, hogy a szülők óránként átlagosan 57 amerikai szövőlepkét vittek a fészkekhez.

MIT TESZ A MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET A MEZEI VERÉBÉRT?

Az MME Monitoring Központjának irányításával csaknem 1000 önkéntes vesz részt a mezei veréb állományának felmérésben. Ennek köszönhetően mára megbízható adatokkal rendelkezünk a faj gyakoriságáról, és a hazai állomány változásairól. A vidékfejlesztésre fordítható keret elosztása, a tervek szakmai tartalma, valamint a végrehajtásban résztvevők szemlélete közvetetten bár,

Nyugat-Európától eltérően Magyarországon a mezei veréb még a falusi udvarokon sokfelé megfigyelhető

© PROMMER MÁTYÁS

de jelentős hatást gyakorolhat hazánk változatos élővilágára, így a mezei veréb állományára is.

Az MME szakemberei ezért ott vannak a hazai és nemzetközi lobbiszíntereken, annak érdekében, hogy természetvédelmi szempontból kedvező irányba befolyásolják a környezetpolitikai döntéshozatalt. Dolgoznak az Európai Unió társadalmi szervezetekkel működő szakmai bizottságaiban, például a BirdLife Task Forces csapatában, és részt vesznek a hazai szaktárcák egyes döntéshozatali folyamataiban.

Az MME munkatársai részt vettek az Új Magyarország Vidékfejlesztési

Stratégia és Terv kialakításában és a társadalmi kontroll gyakorlóiként jelen vannak az agrár- és vidékfejlesztési programok (AVOP, NVT) monitoring bizottságaiban.

MIT TEHET ÖN A MEZEI VERÉBÉRT?

Legyen pártoló tagja egyesületünknek, így hozzájárulhat ahhoz, hogy természetvédelmi szempontból kedvező jogszabályok születessenek, és tagdíjával támogatja az MME természetvédelmi munkáját. Mivel az MME nem profitorientált szervezet, munkánk jelentős részben magánszemélyek adományaitól

Kirepülésüket követően a fiókákat a szülők még néhány napig etetik

© LÓKAI CSABA

Költési időben a mezei veréb szorgalmas rovarpusztító

© MOTIKÓ BÉLA

függ. Adományt bármikor utalhat az MME számlájára, a közlemény rovatban azonban kérjük, tüntesse fel a veréb szót, hogy támogatását a megfelelő helyre irányíthassuk. Az MME számlaszáma: 11712004-20011215.

Egyesületünk kiemelten közhasznú szervezet, ezért az adományozót befizetése után adókedvezmény illeti meg. Ennek mértéke magánszemélyek esetén a befizetett összeg 30%-a, de legfeljebb 50 000 Ft. Amennyiben 1000 forint, vagy annál nagyobb összegű adományát az MME boltjában vagy a Tengerszem üzleteiben fizeti be, adományáért aján-dékba egy elegáns kitűzőt kap.

VEGYEN RÉSZT A GYAKORLATI MADÁRVÉDELEMBEN!

Ha lakóhelye közelében vannak mezőgazdasági területek, parkok, erdőfoltok,

Fészekből kirepült fióka

© LŐKI CSABA FELVÉTELE

Tényleg szürke lenne? Valójában inkább gyönyörű tollazatú!

és sok más énekesmadár áttelelését segítik. Őrizze meg az idős, odvas fákat is!

Alkalmazzon integrált növényvédelmi technológiákat, vagy folytasson ökológiai gazdálkodást, így amellet, hogy megvédi terményét, óvja területe természeti értékeit, és pénzét sem költi feleslegesen. A lehetőségeket mérlegelve tervezze meg pontosan, hogy mely növényfajokat, milyen elhelyezkedéssel és milyen arányban kíván termeszteni. Ha a terület talajtani és éghajlati viszonyainak megfelelő növényeket természet, kevesebb növényvédő szert kell majd felhasználnia.

A hazánkban is kezdődő, egyelőre még csak időszakos túlermelési válságokat külföldön ugar és parlagterületek beiktatásával próbálják csökkenteni. Ezeknek a területeknek komoly természetvédelmi jelentősége van, számos védendő növény- és állatfajnak adnak otthont, amelyek ide szorulnak vissza a nagyüzemi táblákról.

További állományadatokért látogasson el az MME Monitoring Központjának honlapjára (www.mme-monitoring.hu).

Márta Kriszta

Az Év Madarának támogatója a Syngenta Kft.

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Budapest, 1121 Költő u. 21.
Tel.: 275-6247, Fax: 275-6267
Email: mme@mme.hu
www.mme.hu

Kedves Tagtársunk!

Halmos Gergő igazgató

Támogassa adója 1%-ával a Magyar Madártani Egyesületet!

Minden támogatónkunk köszönjük megtisztelő bizalmát, hiszen a felajánlott 1%-okból tavaly az MME csaknem 13 millió Ft-ot kapott!

Ezzel a támogatással Egyesületünk 2006-ban is számos madárvédelmi programot tudott megvalósítani:

- A parlagi sas, a kerecsensólyom, a túzok és a kék vércse túléléséhez az MME nyújt szakértő védelmet Magyarországon.
- A Madarász Suli és Madarász Ovi programjainkon, előadásainkon, táborainkban és rendezvényeinken mintegy **30 000 gyerek és felnőtt** vett részt.
- Az MME több mint **1 000 önkéntese** szolgáltat nélkülözhetetlen felmérési-, és madárgyűrzési adatokat, többek között az év madaráról, a mezei verébről is.
- Az MME szakemberei ott vannak az Európai Unió szakmai bizottságaiban, és részt vesznek a hazai szaktárcák egyes döntéshozatali folyamataiban azért, hogy természetvédelmi szempontból kedvező irányba **befolyásolják a környezetpolitikai döntéshozatalt.**

Kérem, segítse munkánkat, támogassa a Magyar Madártani Egyesületet adója 1%-ával!

Támogatását megköszönve:

Halmos Gergő igazgató

Mi a teendője a rendelkezési nyilatkozattal?

A május 20-ig esedékes adóbevallását elektronikus, vagy postai úton teheti meg. Amennyiben az elektronikus formát választja, a mellékelt rendelkezési nyilatkozat adatait (Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, 19001243-2-43) másolja be az elektronikus űrlap megfelelő pontjához. Ha személyesen, vagy munkáltatója által postai úton nyújtja be adóbevallását, a mellékelt rendelkezési nyilatkozatot helyezze el egy borítékban, vagy adja át munkáltatójának. A borítékban tölts ki a kért adatokat (név, cím, adószám), majd a leragasztás után, a két ragasztott felületre átnyúlóan írja alá! A rendelkezési nyilatkozat szabadon másolható, illetve bárkinek átadható. Segítheti munkánkat azzal is, ha adószámunkat továbbadja madárbarát ismerőseinek, rokonainak.

Az újpesti homoktövis és élőhelyének

védelme

Az Újpest északi részén található homokpusztagyep Budapest egyik legjelentősebb természeti értéke. A homoki gyepék kialakulásában a talaj fizikai és kémiai tulajdonságai, vízszolgáltató képessége, a homok szél általi mozgása és a buckalejtők szélsőséges mikroklimatikus viszonyai játszanak nagy szerepet. Növénytakarásuk hazánkban elsősorban a Duna–Tisza közén, a Kisalföldön, a Nyírségben, valamint Belső-Somogyban fordulnak elő.

Újpesten az erős nyugati-északnyugati szelek hatására rakódott le a futóhomok a jégkorszakot követően. A természetközeli élőhely a hajdan nagy kiterjedésű homokpuszták, az ún. „Rákosok” pusztáinak egyik utolsó fővárosi maradványa. Kiváló botanikusunk, a közelmúltban elhunyt Seregélyes Tibor, a terület egyik jeles kutatója a következőket írja tanulmányában: „Meszes homokvidék ez, a Pesti-síkság és a Kiskunság lepelhomokja hatol itt fel északra, egészen Vácig. Nagy vonalakban a növényzet is olyan volt, mint amilyet ma Ócsa, Dabas és Kecskemét környékén láthatunk, de ez már annyira feldarabolódott és visszaszorult a fővárostól északra, hogy csupán néhány hektárnyi vagy még annál is kisebb területek emlékeztetnek az eredeti természetes vegetációra. (Ilyen például a Gödi-láprét, Dunakeszin az öreg temető széle, a Debegió-hegy Szőlőligetnél. Viszonylag nagyobb természeti területet találhatunk a Szentendrei-szigeten.)”. Budapesten hasonló élőhellyel a csepeli Tamariska-dombon és Dél-Soroksáron találkozhatunk.

Az Újpesten élő homoktövis (*Hippophaë rhamnoides*) elsősorban az atlanti partokon és nagyobb folyamok

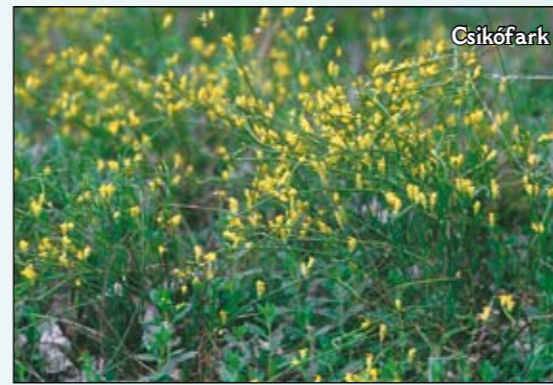
Homoktövis

homokdűnéin honos növény. Hazánkban feltehetően török közvetítéssel került. Régebben több helyen is előfordult az országban, főleg a Szigetközben voltak nagyobb állományai. Napjainkban egyedül Újpest határában élnek természetes populációi, természetve azonban sokfelé találkozhatunk vele.

Igen ellenálló, akár 3–6 méteres magasságot is elérő lombhullató cserje. Rendkívül gyorsan fejleszt gyökérendszert, ezért kiválóan alkalmas talajmegkötésre is. Európában és Ázsiában évszázadok óta használják étkezési és gyógyászati célokra. Kétklaki, szélporozta növény. Zöldes színű virágai lombfakadás előtt, március–áprilisban jelennek meg, bogyszerű termései augusztus–szeptemberben érnek be, s rendkívül gazdag vitamin és ásványi anyag tartalommal rendelkeznek. Kiemelkedő a bogyók C-vitamin-tartalma, amely a

citrom C-vitamin-tartalmának tízszerese; ezen kívül jelentős B₁-, B₂- és E-vitamin-forrás. Gyümölcsét elsősorban feldolgozva, és nem nyersen fogyasztják, dzsem, bor, ivólé, sőt olajtermék is készül belőle. Gyógyszeralapanyagként is hasznosítják nehezen gyógyuló sebek, fekélyek gyógyítására hámosító hatása miatt. Az ezüsfafélék családjából egyedül ez a cserje őshonos Magyarországon. Védett faj, eszmei értéke 10 000 Ft.

Utolsó természetes magyarországi előfordulása indokolta a terület védté nyilvánítását, amelyre már az 1960-as években is tettek javaslatot, azonban akkor nem, csak 1974-ben helyezték természetvédelmi oltalom alá. A kijelölés azonban nem volt pontos, mivel az értékes növénytakarások annak környezetében voltak, ezért 1999-ben a mintegy 5,7 hektáros védett területet közel 24 hektárra növelték.

Csikófark

A Fővárosi Polgármesteri Hivatal megbízása alapján 1996–97-ben, valamint 2006-ban botanikai és zoológiai felmérést végeztek a területen. Ennek eredményeként a homoktövisen kívül számos védett (illetve fokozottan védett) növény- és állatfaj került elő. Az élőhely jellegzetes növénytakarása a zárt homokpusztagyepkel váltakozó nyílt homokpusztagyep. A botanikai értékek közül kiemelkedő két fokozottan védett növényfaj, a több száz tövet számláló csikófark (*Ephedra distachya*) és a homoki kikerics (*Colchicum arenaarium*), amelyből mára már csak néhány példány maradt. Utóbbi értékét növeli az is, hogy a Natura 2000-es területek jelölőfaja. Védett növényekben is gazdag a terület, kiemelendő a báránypirosító (*Alcanna tinctoria*), a homoki kocsord (*Peucedanum arenarium*), a homoki varjúháj (*Sedum hillebrandtii*), a homoki fátyolvirág (*Gypsophyla fastigiatata*), a fényes poloskamag (*Corispermum nitidum*) és a homoki árvalányhaj (*Stipa borysthénica*). A homokpusztagyepre jellemző további növények például a társulásalkotó magyar vagy homoki csenkesz (*Festuca wagneri*), a naprózsa (*Fumana procumbens*), a homoki keserűfű (*Polygonum arenarium*) és a homoki hab-szegfű (*Silene conica*). A nyílt homokfelfel-színeket mohák és zuzmók borítják. Az értékes területre nyárfafajokat (*Populus* spp.), akácot (*Robinia pseudo-acacia*) és feketefenyőt (*Pinus nigra*) telepítettek, amelyek árnyékoló hatásukkal kedvezőtlen befolyást gyakorolnak a homoki növényzetre. Terjeszkedőben van a keskenylevelű ezüstfa (*Eleagnus angustifolia*) és a zöld juhar (*Acer negundo*).

A terület állattani értékekben is gazdag, a védett fajok közül megtaláljuk

A csikófark porzós virágzata

a Vörös Könyvben is szereplő sisakos sáskát (*Acrida hungarica*), az 1990-es években pedig rézsiklót (*Coronella austriaca*) és homoki gyíkot (*Podarcis taurica*) is megfigyeltek; utóbbinak ez az egyetlen ismert fővárosi előfordulása. Madárvilága is sokszínű, a Duna pozitív

irányba befolyásolja az előforduló fajok számát. Említésre méltó a vonulóként megfigyelhető hegyi billegető (*Motacilla cinerea*), valamint a barna rétihéja (*Circus aeruginosus*). A fészkelő fajok közül kiemelendő a macskabagoly (*Strix aluco*) és az erdei fülesbagoly (*Asio otus*).

Az értékes élőhelyet számos veszély fenyegette és fenyegeti ma is. Mivel a védetté nyilvánítás folyamata évekig elhúzódott, az időközben felépült vízmű az élőhely jelentős részét megsemmisítette. A nemrégiben elkészült 2-es út leágazása, illetve a közelben történő építkezések jelentősen lecsökkentették a védett terület körüli pufferzónát. Az M0-s gyűrű munkálatai a terület északi részét érintik. Sajnos az ilyen beruházások során védett fajok kerülhetnek veszélybe vagy tűnhetnek el, amit területünk esetében is tapasztalhattunk. A tájidegen fafajok telepítése, a katonai gyakorlótérként való használat tovább szabdalták az élőhelyet, amelynek ered-

Homoki fátyolvirág

Az élőhelyvédelmi program hangulatképei

ményeként a növényzet erősen degradált lett.

Ennek ellenére mégis az egyik legértékesebb terület a fővárosban, amelynek megőrzésére mindenképpen törekedni kell. Éppen ezért november 4-én a MME Budapesti Helyi Csoportja élőhelykezelési akciót hajtott végre a Főpolgármesteri Hivatal Környezetvédelmi Ügyosztályának engedélyével, a Plísi Parkerdő Zrt. és a Pest Környéki Madarász Kör segítségével. Fő célunk az agresszíven terjeszkedő tájidegen fajok (akác, fekete fenyő, zöld juhar, ezüstfa stb.) visszaszorítása és a homokpusztagyep társulás hosszú távú fenntartása érdekében elvégzett cserjeritkítás volt. A program részeként madárgyűrzési bemutatót is tartottunk az érdeklődők számára; a legnagyobb örömet látogatóink között egy sárgafejű királyka (*Regulus regulus*) váltotta ki.

Az eseményen több mint 40 tagtársunk vett részt, akiknek ezúton is

köszönjük nélkülözhetetlen segítségét, mivel mindannyian értékes és hatékony munkát végeztek. *Hasonló jellegű élőhelykezelési programot a jövőben is tervezzük, amelyre minden érdeklődőt és segítőt szeretettel várunk!*

Verseczki Nikoletta – Lendvai Csaba –
Pintér Balázs

Sárgafejű királyka

MADARAK ÉS FÁK NAPJA VERSENYFELHÍVÁS

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME)
és a Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetsége (KOKOSZ) a 2006/2007-es tanévre meghirdeti a

„MADARAK ÉS FÁK NAPJA” Országos Versenyt

A verseny célja: versenylehetőség biztosítása azoknak a természet iránt érdeklődő 10-14 éves tanulóknak, akik tanórai, erdei-iskolai, szaktábori, madárgyűrző, vonulás-kutató, szakköri, természetjáró, *Madarász suli* programok során szerzett ismereteikről, terepi tapasztalataikról és megfigyeléseikről közösségben – csapatverseny formájában – szeretnének számot adni.

A verseny tartalma: Az 5-6-7. évfolyam tananyagához kapcsolódó természeti, környezetvédelmi, biológiai alapismeretek. A Duna-Dráva Nemzeti Park. Az év fája (a szelídgesztenye) és az év madara (a mezei veréb). Általános madár- és élőhelyvédelem. Vöcsökfélék (5 faj). Királykafélék (2 faj). Terepi munkához szükséges eszközök és kellékek ismerete és használata. Madárhangfelismerés (50 faj).

A verseny fordulói:

1. Az iskolai-házi versenyek lebonyolításának határideje: 2007. március 15.
A verseny anyagát az intézmény szaktanára állítja össze.
Javasolt tartalom: ált. iskolai tananyag; az év fája (szelídgesztenye); az év madara (mezei veréb); madárvédelem; madárhangok.
A területi versenyen iskolánként egy, kivételes esetben két csapat vehet részt (abban az esetben, ha a házi versenyen 10-nél több csapat indult, vagy előző évben országos döntős volt csapatuk.).
2. A területi fordulók időpontja: 2007. március 30.
A verseny szakmai anyagát a versenybizottság állítja össze.
A verseny tartalma: lásd háziverseny; a Duna-Dráva Nemzeti Park értékei; verebek (2 faj); fehér gólya. A kiírás szerinti többi anyag csak az országos döntőre kell.
A területi verseny győztes csapata kerül be az országos döntőbe.
3. Az országos döntő időpontja: 2007. május 11-12.
Helye: Belvárosi Általános Iskola, Dombóvár, Hunyadi tér 23.
Tartalma: a versenykiírás szerint

Nevezés: iskolák, szakkörök, *Madarász sulik* háromfős csoportjainak jelentkezését várja a 14 körzeti központ.
Nevezési határidő: 2007. március 20. (a körzeti központokban).
Ajánlott irodalom: Schmidt Egon: *Madárvédelem* c. könyv;
Fürkész könyvek: Fák, termések, Madarak; *Magyarország fész-*

kelő madarai; A Duna-Dráva Nemzeti Park c. kiadvány, *Kis növényhatározó;* hanganyag (50 faj).

A hanganyag a meghirdető címén megrendelhető.

Nevezési díj: csapatonként 3000 Ft (a területi szervező címére kell feladni.)

A körzeti versenyt lebonyolító helyszínek, címek:

Dr. Tátrai Gulyás Gabriella, 3741 Izsófalva, Izsó Miklós út 129., 70/3137-646
Horváth Ernő, 5005 Szolnok, Kaán K. u. 5., 20/5791-989
Gilly Zsolt, 6000 Kecskemét, Liszt F. u. 19., 30/4884-565
Szabó Andrea, 6701 Szeged, Pf.: 708., 20/3525-832
Pozsik Lajos, 8900 Zalaegerszeg, Rákóczi F. u. 49., 92/511-587
Vargáné T. Gabriella, 7100 Szekszárd, Szent I. tér 10., 74/529-610
Somogyiné Varju Hajnalka, 9121 Győrszemere, Fő u. 27., 96/551-081 kedd, csütörtök
Ötvös Károlyné, 7625 Pécs, Tettye tér 8., 30/3003-091
Kelemen Tibor, 9700 Szombathely, Deák F. u. 54/b., 30/4113-447
Schmidt Emese, 1121 Budapest, Költő u. 21., 1/2756-247
Budai Georgina, 7400 Kaposvár, Csokonai u. 1., 82/528-471
Szakál László, 4028 Debrecen, Hadházi u. 135. IV/10., 30/2439-977
Viszló Levente, 8083 Csákvár, Kenderesi u. „Gesznér ház”, 70/3303-852

A csapatok a településükhöz legközelebb eső központban jelentkezhetnek.

A versenyzők és a felkészítő tanárok dombóvári költségeit a szervező vállalja.

Az útiköltséget önréből kell megoldani.

Madárhangok:

Területi forduló: erdei pinty, fülemüle, vörösbegy, széncinege, kék cinege, fekete harkály, zöld küllő, sárgarigó, csilpcsalpfüzike, barátposzáta, őszapó, csuszka, szajkó, örvös galamb, vadgerle, nyaktekerccs, kakukk, énekes rigó, fekete rigó, nádi tücsökmadár, berki tücsökmadár, mezei pacsirta, partifecske, füstifecske, molnárfecske, tengelic.

Országos döntő: búbosbanka, gyurgyalg, csicsörke, házi rozsdafarkú, nádirigó, függőcinege, haris, bíbic, szarka, balkáni gerle, zöldike, csóka, lappantyú, fűrj, füleskuvik, vörös vércse, gyöngybagoly, uhu, erdei fülesbagoly, gatyáskuvik, kuvik, macskabagoly, csíz, meggyvágó, sarlósfecske (+ a területi lista fajai).

Támogatók:

Ganteline Kft, Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium

A KÁRPÁTOK KÉK DÍSZE

Már akkor „beleszerettem” a kárpáti kék meztelencsigába (*Bielzia coeruleans*), amikor még nem láttam e faj egyedeit élőben. Aztán amikor megpillantottam az első példányt a Zemplénben, éreztem, hogy ez egy újabb hosszú szerelem lesz. Azóta keresem a találkozást ezzel a különleges fajjal.

2005 esős nyara kedvezett kedvenc állatom megfigyelésének. A nagyobb esők után (sőt már az esőzés idején) napközben is előbújnak, akárcsak a hozzájuk hasonló mikroklimát kedvelő foltos szalamandrák. Esőmentes napokon leginkább éjjel jönnek elő rejtekhelyeikről, ilyenkor jó eséllyel a kora hajnali, reggeli órákban lehet velük találkozni.

Leggyakrabban 10-12 cm-es, főleg türkizkék színben pompázó példányokat lehet megfigyelni. Jóval kevesebb 20 cm körüli állatot láttam eddig; érdekes módon ezek mindig a ritkább, sötét-kék színváltozatot képviselték. Gyakran találni halványszürke foltos állatokat, amelyeken a kék szín is fakó (ennek okát nem ismerem). Legnagyobb egyszámban a mélyebb patak völgyek oldalában fordulnak elő. Ezeknek a helyeknek a mikroklimája a leghűvösebb, a levegő páratartalma mindig magas. A nagy nyári hőségben sem mértem 25 °C-nál magasabb értéket. Sok ilyen hely található Háromhutatól északra, az István-kúti nyíresig. Ezen a részen többször elkaptam

egy-egy kiadós zápor, közben és utána rengeteg kék meztelencsigával és foltos szalamandrával találkoztam. A patak völgyben haladva 10-20 méterenként leltem e fajok új és újabb példányaira.

A víz jelenléte azonban nem feltétlenül a kék meztelencsigák előfordulásának. Megtaláltam őket az állandó vízforrást nélkülöző élőhelyeken is. Ilyen a száraz, hűvös klímájú pányoki Nagy-hegy, ahol csak csapadék és harmat formájában található víz. A hőmérséklet viszont itt sem emelkedett soha 25 °C fölé (kivéve néhány napsütötte foltot). Egy alkalommal itt találkoztam a déli órákban egy aktívan mászkáló kék meztelencsigával. Érdekességként jegyzem meg, hogy álla-

© TÓTH KORNÉL FELVÉTELEI

A védett kék meztelencsigá jellegzetes élőhelye

tunk társfajai ezen a hegyen a keresztes vipera (*Vipera berus*), a rézszikló (*Coronella austriaca*) és a lábatlangyík (*Anguis fragilis*). Más meztelencsigákat (*Lehmanna*- és *Limax*-fajokat) ennél kitettebb helyeken is találtam a Zemplénben, például a réteken és irtásokon. Ezen puhatestűek (és még több, általam meg nem határozott meztelencsigá) egyedei napközben is gyakran aktívak a Zempléni-hegység klimatikus viszonyai mellett (különösen a magasfüves rétek – 10-11 óráig harmatos – növényzetében).

Kárpáti kék meztelencsigát mindig csak a zárt lombzatú, idősebb faállomány alkotta erdőkben, aljnövényzetben igen szegény (vagy attól mentes) talajviszonyok között találtam. Mozogni egy-két kivételtől eltekintve csak kora hajnalban vagy esőben láttam őket.

Táplálékaik közt a gombák biztosan szerepelnek; valószínű, hogy egyéb növényi és szerves anyagokat is esznek, megfigyelni azonban még nem tudtam, csak a gombafogyasztást.

Szaporodásuk megfigyeléséhez néhány hónapra fogságban tartottam 5 állatot. Egyesével kerültek elhelyezésre, perforált műanyag ételhordós dobozokban. Az aljzatot erdei avar alkotta, hetente cserélve, közben rendszeresen nedvesítve. Állandó 18-22 °C-os hőmérsékletet tudtam biztosítani, még a legnagyobb

nyári melegben is. Ezt egy 10 éve nem használt, kitisztított üres emésztőgödör biztosította, ahol a páratartalom is magas volt. A dobozokban a páratartalom 90% körül volt folyamatosan. Ilyen körülmények között az állatok nem bújtak el soha. Kéthetente egyszer hagytam kiszáradni az aljzatot, a csigák ilyenkor mélyen a levelek közé rejtőztek. A dobozokat a meleg napokon teljes sötétben tartottam, s ha a kinti hőmérséklet nem

haladta meg a 25 °C-ot, akkor szabadban voltak félárnyékban. Sötétben a csigák nem bújnak a levelek közé nappal sem, míg ha kint voltak, akkor nappal az avarban pihentek.

Enni jórészt különböző (gyűjtött vagy vásárolt) gombákat kaptak, ritkábban almát, krumplit.

A sárgarépat nem fogyasztották. Sokat ürítettek, az ürülék színe mindig hasonló volt az elfogyasztott táplálé-

A kék különböző árnyalataiban pompázó meztelencsigá a Zemplén egyik leglátványosabb állata

Gombaevés közben

A peterakás pillanataiban

Az átlátszó petefalon keresztül látszanak a fejlődő utódok

kéhoz. Vízfelvételt nem tudtam megfigyelni. Néhány naponta bepermeteztem vízzel a tartóhelyüket, ilyenkor hozzájuthattak szabad vízhez. További vizsgálat tárgyát képezheti, hogy szükségük van-e ivóvízre, vagy elegendő számukra a táplálékból és a bőrön keresztül felvett nedvesség. Az biztos, hogy élőhelyükön a mindig bőséges harmatképződés folytán rendszeresen hozzájuthatnak vízhez.

Az állataimat április végén fogtam be, így nem tudhatom, hogy előtte párzotak-e a természetben. Akkor helyeztem össze őket egy nagyobb terráriumban, amikor éppen számukra megfelelő, esős vagy erősen borult idő volt (a terrárium kint, szabad ég alatt volt). Volt úgy, hogy csak két állatot raktam össze, máskor mind az ötöt. A párok egymásra találása és a párzás mindkét esetben elég gyorsan lezajlott. Előfordult, hogy nem történt párzás; a párzási készséget előidéző körülmények megállapítása alaposabb, több részletre kiterjedő megfigyelést igényel majd. A párok kialakulása,

a megfelelő testhelyzet felvétele 5-15 perc alatt bekövetkezett, maga a párzás pedig 10-30 percig zajlott. Közben az állatok szinte mozdulatlanok voltak. Mindig a talajon, egymás mellett elhelyezkedve történt az esemény. Meglepő gyorsaságot produkálnak ilyenkor az állatok; az egymás melletti elhelyezkedés, a párzószerv köpeny alóli előbújtatása, és a másik állat köpenye alá történő „elrejtése” egy percen belül lezajlik. Csak egyszer sikerült a folyamatot minden részletében megörökítenem. A párzás végeztével szintén elég gyorsan szétszélednek. Érdekes jelenség ez egy olyan állat részéről, amelyik élete többi szakaszát csigalassúsággal éli...

A fiatal egyedek mézszínű színűek

Szaporodásuk – úgy tűnik – nem évszakhoz kötött: áprilistól augusztusig mindig akadtak párzásra kész állatok. Petéiket, mint a legtöbb csiga, védett nyirkos helyekre rakják, jelen esetben az avarba rejtették el minden esetben. A peték száma összefüggésben volt az állat méretével. A legnagyobb állatok kb. 100 petét produkáltak, ezt is tavasszal, nyár elején, vélhetően az első peterakás (az adott évben). Nyár vége felé egyre jobban csökkent a lerakott mennyiség, 10-20 darabig is. Egy állat 3-4 alkalommal is rak petét egy szezonban. Sajnos nem vizsgáltam az egy állat által lerakott peték össz mennyiségét. Erre és még jónéhány pontos részlet megfigyelésére és feljegyzésére nem jutott időm és erőm. A petékből a kis csigák 20 °C-on 3 hét alatt keltek ki, színük ekkor még mézszínű. 10 nap alatt sötétednek egy kicsit, az oldalukon kialakul kétoldalt egy-egy sötétebb csík. Az, hogy mikor nyerik el a kék színüket, hogyan zajlik további fejlődésük, titok maradt előttem, mert a fiatalok felnevelésére már nem maradt időm, néhány heti nevelés után szabadon engedtem őket (addig ugyanazt fogyasztották, mint a kifejlett példányok). Problémás a kicsik elhelyezése, nem tudtam megfelelő tartóedényt kitárolni számukra. Az a gond velük, hogy 1-2 milliméteres lyukon is megszöknek. Ha pedig szövetrel, vászonnal fedem le az edényt, az a nagy páratartalom miatt átnedvesedik, alkalmatlanná válik a légcserére. Így maradt a napi többszöri tetőlevétellel járó levegőfrissítés. Nagy gond a kicsik tisztántartása, alomcserénél kiválogatásuk a tartóközegből (nyirkos avar) igazi sziszifuszi munka!

E különleges és szép faj biológiájával kapcsolatos nyitott kérdésekre a jövőbeni megfigyelésekkel igyekszem választ találni.

Tóth Kornél

A ZÁTONYLAJÓ FARKASPÓK

- a 2007-es év pókja Európában

A zátonylakó farkaspók (*Arctosa cinerea* /Fabricius, 1777/) családjának az egyik legnagyobb méretű, Közép-Európában élő képviselője. A faj hímje 12-14 mm, nősténye 14-17 mm hosszúságú. Sárgásszürke alapszínű testén szürkésbarna foltokat visel. Ez a kontrasztos mintázat remek rejtőzködést biztosít az állatoknak, miközben mozdulatlanul lapulnak a kavicsos talajfelszínen.

A faj elsődleges élőhelyei a dinamikusan változó folyópartok és tószegélyek. Másodlagos élőhelyként a kavicsbányákban is előfordul. A természetes folyó- és tópartok vegetációmentes, a gyakori elöntések révén folyamatosan változó szegélyzónájában él. Az elmúlt évtizedekben a folyók és állóvizek szabályozása Európa számos részén a faj visszaszorulását okozta.

Aktivitási időszaka márciustól novemberig tart. Szövedékkel kibélt tárnában él, amelyet a vízparti hordalékba sülyesztve készít el. Csupán táplálkozásakor hagyja el a rejtékhelyét. A szövedékkel bélt tárná nagyobb kövek, valamint uszadékfák és egyéb hordalék alatt található. A rejtékhely bejárata a vízszegély felé néz, és attól mintegy 0,5-1,5 méter távolságban van. Zsákmányállatai elsősorban bogarak, kétszárnyúlárvák, egyenesszárnyúak és különféle kisebb pókok. A nőstények június és augusztus folyamán raknak petéket. Az utódok augusztustól októberig kel-

Az *Arctosa cinerea* (Fabricius, 1777) elterjedése Németországban. A térkép az eddig ismert lelőhelyeket mutatja. A következő hónapok vizsgálatának célja e lelőhelyek ellenőrzésre, illetve új előfordulási területek felderítése.

© CHRISTIAN KOMPOSCH

nek ki a kokonból. A frissen kelt utódok áttelelnek, majd a következő év őszére válnak ivaréretté. Csak az ismételt áttelelést követő nyáron kerül sor a párzásra.

A generációk átfedése miatt folyamatosan találkozhatunk ivarérett példányaival.

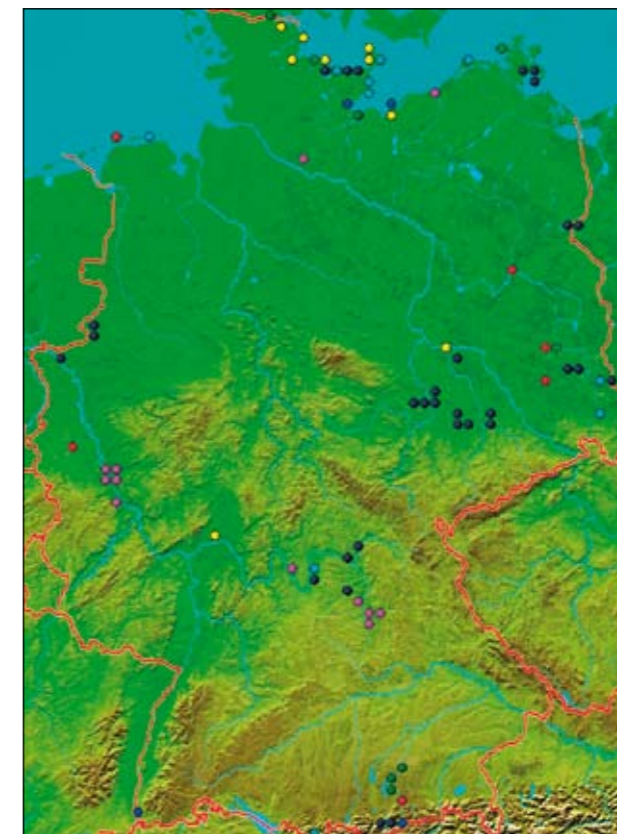
A téli időszakban a víz szegélyétől távolabb, körülbelül 10-15 méterre készítenek el tárnájukat, így kerül el az elöntés veszélyét. Amennyiben nyári időszakban kerül víz alá a parti öv, akkor leszövik tárnáik bejáratát, és az időszakos elárasztást a tárnában lévő légszákban veszélyeztetik át.

A faj a Földközi-tenger mellékétől, Közép-Európán át Európai északi részén, Skandináviában és keleten Sibériában is előfordul.

Az elterjedési térkép és az év pókjával kapcsolatos további információk a német Arachnológiai Társaság honlapján található (http://www.arages.de/sdj/sdj_07.php).

Köszönjük Aloysius Staudnak és Heiko Bellmannak a témához nyújtott segítségüket.

Martin Kreuels – Szinétár Csaba

RAGADOZÓVÉDELEM ÖNKÉNTESSEKKEL

Az MME harminc éve foglalkozik ragadozómadarak védelmével, és ez alatt az idő alatt gyakran besegítettek önkéntes természetvédők, madárvédők is a munkába. Az elmúlt 25 évben például több mint 1600-an vettek részt a kerecsensólymok fészkeinek őrzésében, és részben nekik köszönhető, hogy a fokozottan védett madarak száma azóta 6-7-szeresére nőtt. Idén a vándorsólyom, a kerecsensólyom, a hamvas rétihéja és a vörös vércse védelmi programjaihoz csatlakozhatnak az érdeklődők. A fészekőrzési munka tavasszal kezdődik. Az önkéntes madárvédők legfontosabb feladata a fészkelés zavartalanságának biztosítása, vagy – amennyiben ez nem lehetséges – a szervezők értesítése. Az önkénteseknek vezetniük kell egy naplót is, amelyben leírják a madarak viselkedését. A látvány és az élmény garantált! A ragadozók sokszor elképesztő légi akrobatikát mutatnak be, felejtethetetlen perceket szerezve a szemlélődőknek. A programok ingyenesek, de felszerelésről a legtöbb esetben a jelentkezőknek kell gondoskodniuk. A különböző akciókhoz különböző szintű terepi tapasztalat (pl. fajfelismerés, táborozási ismeretek), fizikai állóképesség (pl. hegymászás, gyaloglás) szükséges, illetve az egyes akciókban való részvételhez szükséges idő is eltérő. A jelentkezés elfogadásáról ezért mindig az adott program vezetője dönt, a jelentkezővel történt konzultáció után!

Egyes programok esetében a jelentkezés sorrendje dönti el, hogy adott időpontban ki vehet részt a programban. Érdemes ezért minél előbb jelentkezni!

Az ideai kiemelt programok:

- Vándorsólyom őrzés a Visegrádi-hegységben
- Kerecsensólyom-őrzés a Gerecsében
- Hamvasrétihéja-védelmi tábor
- Ragadozómadarak vonuláskutatása
- Vörösvércse-állomány felmérése Budapesten

A programokkal kapcsolatos részletes tudnivalók az MME honlapján (www.mme.hu) olvashatók.

Minden érdeklődőt szeretettel várnak a programok szervezői!

TÉLI SASLELTÁR

Az MME a nemzeti parkokkal és más civil természetvédelmi szervezetekkel együttműködve idén januárban már negyedik alkalommal szervezte meg a hazánkban telelő sasok éves számlálását. Az egyidőben történő megfigyelések miatt „sas-szinkronnak” nevezett esemény keretében mintegy 130 helyszínen országszerte több mint 200 felmérő vett részt. A leggyakoribb sasfaj a korábbiakhoz hasonlóan a rétisas volt (450-500 példány), de szép számban kerültek elő parlagi sas is (120-140), valamint a ritkaságnak számító szirti sas (10-11) és fekete sas (2) néhány példányát is megfigyelték. A felmérések során a madarászok, sokéves tapasztalatuk alapján, a legjobb „sasos” élőhelyekre koncentráltak, így becsléseik szerint az ország területének 7%-át átvizsgálva a nálunk telelő sasok 50-60%-át is megfigyelhették.

Hazánkban 150 rétisas-, 80 parlagisas-, 35 békászósas- és 5 szirtis-as-pár költ, míg a törpe- és fekete sasok csak ritka vendégek nálunk. A békászósasok télire Afrikába vonulnak, míg a réti- és parlagisas-párok egész évben a költőterületek közelében tartózkodnak, sőt január végén már sokszor az új fészkeket építik (a rétisasok sokszor tél végén már a tojásrakást is megkezdik). A fiatalabb, még nem költő példányok azonban ezeknél a fajoknál is kóborolnak, a körülményektől függően néha nagy távolságokra is elvonulnak, így például 2005 telén egy műholdas jeladóval felszerelt parlagi sas Szudánig vonult, míg egy színes gyűrűs példányt Görögországban azonosítottak.

ÚJ OKTATÓKÖZPONT KŐSZEGEN

A közelmúltban megnyílt Kőszegen a Bechtold István Természetvédelmi Látogatóközpont. A 249 millió forintos beruházás az Európai Unió Strukturális Alap Regionális Fejlesztés Operatív Program támogatásával valósult meg az elmúlt másfél év alatt. A látogatóközpont célja, hogy a természet szépségeire, illetve a környezettudatos életvitelre irányítsa a kirándulókat. A látogatóközpont teljes területén minden ismertető anyag angolul és németül is olvasható. A Kőszegi-hegység természeti értékeit 4 tárlóban több mint 100 élőlény bemutatásával ismerheti meg a látogató. Ellesett életképek – avarban keresgélő sün, mezőn sétáló fehér gólya,

magasban szitáló vörös vércse – szemléltetik élethűen a környék jellegzetes élővilágát. Az emeleti szinten az eddig megszokottól teljesen eltérő módon nyerhet az ember bepillantást a madarak életébe. A kiállítás

elsősorban iskolások részére készült. Az épület körüli parkban került kialakításra a *Búbos Cinege élményösvény*, ami ötletes játékokra invitálja a gyerekeket: satírozhatnak madárképet, végigsétálhatnak a gólyalabyrinthuson, vagy kockák forgatásával egy-egy madárképére bukkanhatnak.

A látogatóközpont szomszédságában található a kőszegi születésű neves ornitológus, Chernel István nevét viselő arborétum, a Chernel-kert. A kertben látható az 1998-ban létrehozott, védett növényeket bemutató tanösvény, ahol több mint 100 lágyszárú- és cserjefaj tekinthető meg.

A látogatóközpont nyitva tartása: május 1. és október 31. között: kedd–vasárnap 10.00–17.00, (hétfő szünnap); november 1. és április 30. között: kedd–péntek 10.00–16.00 (hétfő, szombat, vasárnap szünnap).

LEÉGETT AZ ÓCSAI MADÁRVÁRTA

Eddig ismeretlen okból január 19-én kigyulladt az Ócsai Madárvárta Egyesület négy éve épült nádfedeles kutatóháza. A teljes tetőszerkezet leégett, a vendégszobák, a szakmai irodák, az előadó és a laborhelyiség felszerelése, berendezése megsemmisült. Az épület megmaradt kiégett falát és kéményét már visszabontották, önkéntesek segítségével eltakarították a romokat. Becslések szerint a teljes átépítés és berendezés költsége elérheti a 40-50 millió forintot. A szervezet civilek segítségét kéri az újrekezdéshez.

A 15 éves egyesület gyűrűzőállomásán 1983 óta 156 faj több mint negyedmillió egyedére került gyűrű. A száznál is több önkéntes és szakavatott ornitológus az év legalább 200 napját

a területen tölti. Az Ócsai Tájvédelmi Körzet szélén felállított hálók segítségével a lapp maradó és vonuló madárfaunáját közvetlen közelről, kézből vizsgálhatják. A világ madarászai a kiterjedt nemzetközi megfigyelőhálózat révén naponta újabb információhoz jutnak: a gyűrűzött egyedek visszafogásaiból azok élettartamára, vonulási útvonalára következtethetnek. Az ócsai turjános madár- és kisemléksfaunájáról, a megfigyelési eredményekből számtalan nemzetközi tanulmány, szakdolgozat és doktori értekezés született. A kutatóállomáson nyaranta nemzetközi madarásztábort és oktatást tartanak, ilyenkor a világ minden tájáról több száz lelkes amatőr érkezik. A kutató turjánvidék az ökológiai hálózat része, NATURA 2000-es terület, és Ramsari terület.

Az Ócsai Madárvárta Egyesület kéri mindazokat, akiknek élményt, ismereteket nyújtott az állomás, segítse felajánlásaival az újjáépítést. A bontás és helyreállítás aktuális eseményei a világhálón a www.omve.hu címen megtekinthetők.

MONITORING ÖNKÉNTESSEKKEL

A Magyar Madártani Egyesület „Önkéntes munka bevonásával megvalósuló természetvédelmi monitoring hálózat kiépítése” című programja keretében kiszélesíti monitoring tevékenységét.

A program célja, hogy a magyar–szlovák határ mentén található Natura 2000-es hálózat madárvédelmi irányelv alapján kijelölt területein, valamint a Fontos Madaréllőhelyeken (IBA-területek) megalapozzuk a hosszú távú, önkéntes felmérőkre építő monitoring munkát.

Ennek érdekében néhány minősítő, illetve indikátor fajra módszertani protokoll került kidolgozásra a 2006-os évben. A fajokat négy élőhely-kategória alapján jelöltük ki: erdős (zárt növényzetű) területek, agrár (nyílt vagy részben nyílt) területek, vizes területek és lakott területek. A program működési területe a Szlovákiával határos megyék teljes területe (Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Nógrád, Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén), kivéve Pest megye (itt a csak Budapesttől északra található területek: Pilis, Visegrádi-hegység, Börzsöny).

A módszertant úgy állítottuk össze, hogy akár minimális madárismerettel is bele lehessen kapcsolódni a tevékenységbe. Azok is, akik a kiemelt fajok közül csak néhányat ismernek, már sikeresen és eredményesen együtt tudnak működni velünk. Amennyiben szeretné segíteni a madárvédelmet, szeretne valamit tenni gazdag természeti értékeink megóvásáért, küldje el regisztrációját!

Minden regisztrált önkéntesünknek egy oktatósomagot küldünk, amely segít Önnek megismertetni a monitoring munka fontosságát, tartalmazza a felmérendő madárfajok hangfelvételeit, valamint a program módszertanát. A regisztráció történhet postai úton, személyesen, illetve interneten is, az következő címen: Papp Ferenc 3100 Salgótarján, Mérleg út 2., tel.: 20/569-8607, e-mail: papp.ferenc@mme.hu. További információ: www.iba.mme.hu.

A KAGU

Visszaúton a kipusztulás pereméről

Az óceániai szigetvilágról a legtöbbeknek az utazási irodák poszterein látható klisék jutnak először eszébe: álomszép szigetek fehérhomokos, kókuszpálmás tengerpartokkal és látványos hegycsúcsokkal, fűszoknyában, hibiszkuszról font nyakláncban táncot lejtő, mosolygós szépségek, és a mindehhez illő – méregdrága – luxusüdülők.

Az ilyesfajta paradicsomi díszletek mögött azonban a régió mind a mai napig sok érdekességet kínál a természet rajongóinak is – különösen pedig a madárkedvelőknek. Az óriási területen elszórt, a külvilágtól sokáig a távolság által védett szigetekre még az emlősök közül is csak néhány, kis testű fajokkal képviselt csoportnak sikerült természetes úton eljutnia, így szabad teret hagyva a különös, endemikus fajokban bővelkedő madárfauna kialakulásának.

Új-Guinea csodálatos paradicsommadárairól és az Új-Zélandon élő kivikről alighanem még a laikusok is hallottak már – ezeknél jóval kevésbé ismert azonban a 22 endemikus fajnak otthont nyújtó Új-Kaledónia legérdekesebb madárkülönlegessége, a kagu.

A magyarul új-kaledóniai guvatdarunak is nevezett kagu (*Rhynochetos jubatus*) nemcsak egy szigeten előforduló endemikus faj, hanem egyben egy külön család (*Rhynochetidae*) egyetlen tagja, mi több, egy nagyon szemrevaló külsejű, érdekes életmódú madár is! Viszonylag nagy testű (a hazai bakcsóhoz hasonló méretű), világos tollazatú, és a kakadukéhoz hasonló, felmereszthető bőbitával rendelkezik. Feltűnő külseje és az udvarlásnál látványosan kiterjesztett nagy szárnyai ellenére azonban gyakorlatilag röpképtelen – ami több más

szigeti madárfajhoz hasonlóan könnyű prédájává tette az ember által behurcolt ragadozóknak.

A máig is tartó francia gyarmatosítás kezdete a kagu (és más endemikus madárfajok) számára ugyanolyan tragikusnak bizonyult, mint a helyi melanéz őslakosok, a kanakok számára is. A szigetcsoporthoz legnagyobb tagja, a 400 km hosszúságú Grande Terre, amelynek trópusi esőerdői nyújtottak otthont az endemikus fajok nagy részének, hamarosan a francia telepések legelőinek, majd nikkelbányászatának színtere lett. Mára az egykori erdőtakarónak csak töredéke maradt meg, ám a behurcolt kutyák, macskák, disznók és patkányok ott is állandó veszélyt jelentenek az őshonos élővilágra. Egy másik röpképtelen endemikus madárfaj, az új-kaledóniai guvat (*Gallirallus lafresnayanus*) utolsó példányát 1890-ben gyűjtötték be, és a 20. század vége felé már a kagu felett is megkongatták a vészharangokat.

Az 1980-as évek elejére már csak pár száz kagu maradt elszórtan a Grande Terre rejtett völgyeiben, közülük a legnagyobb populáció (talán 60 példány) a Riviere Bleue Tartományi Park legelédugottabb részein. Ekkortól kezdődtek az első lépések a faj megmentésére. Noumea közelében sikerült egy kisebb tenyészcsoportot létrehozni, míg a Riviere Bleue parkban megindult a külhonból származó ragadozók rendszeres irtása. Erre az immár biztonságosabb élőhelyre azután áttelepítettek máshol befogott, illetve fogságban szaporított kagukat is.

Az 1990-es évek elején egy felmérés a faj teljes populációját 500 körülire tette,

amelynek 80%-a a sziget déli tartományában volt.

Azóta az állomány a Riviere Bleue parkban már 300 fölé emelkedett, és itt a kaguk már egyre rendszeresebben megfigyelhetők a park látogatók számára megnyitott részein is. Nyugalmuk érdekében az utóbbi években betiltották a parkban korábban engedélyezett kempingezést, illetve a madárritkaságok élőhelyének közelébe az autóval való behajtást. Így az immár elkerülhetetlen, a park közepén terjeszkedő mesterséges tavat kerülgető hosszas gyalogtúra annyira megnehezítette az odajutást, hogy e sorok írója 2005-ben a parkba látogatva egyetlen turistával vagy madárrással sem találkozott – ellenben nem kevesebb mint 13, az emberrel szemben immár meglepően bizalmasan viselkedő vadon élő kagut tudott egyetlen napon megfigyelni! E madarak jó része gyűrzött volt, ám egy – a parkban dolgozó – francia ornitológus szerint ez csak állandó megfigyelésük miatt szükséges (fogságban szaporított madarakat már régóta nem engedtek itt szabadon); szelídységük pedig a ragadozómentes környezet számlájára írható.

A kagukon kívül ez a park védelmet nyújt olyan további új-kaledóniai endemikus fajoknak is mint például az agancsos papagáj (*Eunymphicus cornutus*), a legújabb DNS-vizsgálatok alapján immár

A kagu élőhelye

külön fajnak tartott új-kaledóniai kecskepapagáj (*Cyanoramphus saisaetti*), a varjúalakú mézevőmadár (*Gymnomyza aubriana*), az új-kaledóniai szerzetesmadár (*Philemon diemenensis*), a vöröstorkú papagájamandina (*Erythrura psittacea*),

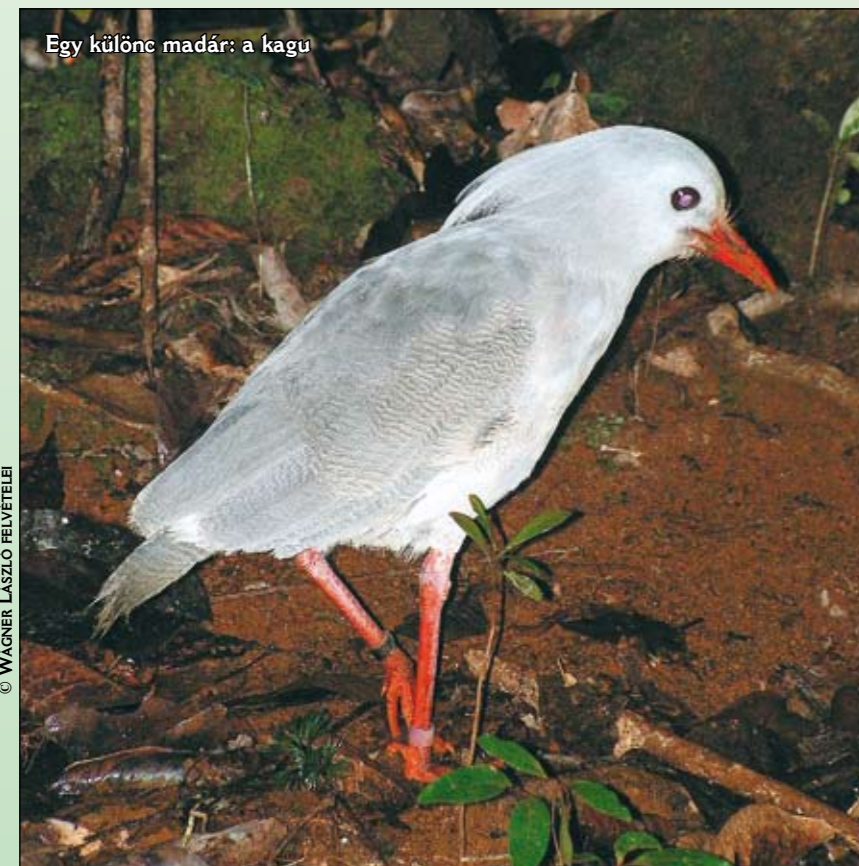
az új-kaledóniai császárgalamb (*Ducula goliath*) és az – etológiai vizsgálatok során elhíresült – új-kaledóniai varjú (*Corvus moneduloides*).

Csak reménykedni lehet benne, hogy ez a példamutatóan sikeres védett terület nem marad a helyi élővilág utolsó „szigete”, és a Grande Terre egykori gazdagságából több helyen is sikerül még megőrizni, illetve talán helyreállítani is, ami még menthető.

Törvényes védelem alatt áll ugyan már több terület is, köztük a sziget endemikus ritkaságokban ugyancsak bővelkedő, mohaerdők borította legmagasabb hegycsúcsának, az 1628 méter magas Mount Paniének környéke, ám a gyakorlatiasabb intézkedések ezeken a kevésbé ismert és látogatott védett területeken még vártanak magukra.

Sok más óceániai madárkülönlegességtől eltérően a kagunak és társainak talán mégis megadatott még egy esély...

Wagner László

Egy különös madár: a kagu

Különös tollazatú fenyőpinty Ócsán

2006. december 2-án egy érdekes színezetű fenyőpinty hím került hálóba az Ócsai Madárvártán. Ennek a fajjal a hímjei – különösen az öreg, átvedlett példányok – egyébként is a legszebb téli madarak közé tartoznak, de ez a hím bármelyik díszmadár kiállításán megállta volna a helyét. A madarak között ritkán előfordulnak rendellenes színezetűek pl. albínók, de ezek a példányok viszonylag gyorsan szelektálódnak részben azért, mert egyéb tulajdonságaik pl. a látásuk is gyengébb, mint a fajtársaiké, részben mert az ilyen madarak könnyebben felhívják magukra a ragadozók figyelmét. Ennek a madárnak a színezete nem tért el szélsőségesen a fajtársaitól, és úgy tűnik, tud is magára vigyázni, mert egy héttel később ugyanott visszafogtuk, pedig ezen a környéken gyakori látogató a karvaly.

Csőrgő Tibor

© HALÁSZ ANTAL FELVÉTELE

© SZEKERES RITA

Furcsa színű tőkés réce Keszthelyen

2006 decemberében Keszthelyen jártunk, és ott egy különös színezetű úszómadárra lettem figyelmes. Szabad szemmel és hátulról nézve először azt hittem, hogy szárcsa, mert koromfeketének láttam, bár a furcsa madár a szárcsánál egy kissé nagyobbak tűnt. Aztán megfordult, és kiderült, hogy egy réce. A távcsővel megnézve gyönyörű zöld és kékeslila színekben pompázott, amely látványosan eltért a madárhatározókban látható ábrázolásoktól, de a tőkés réce gácsérjaira jellemzően a farkánál két toll fölkkunkorodott. Színezetére jellemző volt az is, hogy a torkánál szabálytalan fehér folt volt látható. A lába – amit csak a víz alatt láttam – sötétszürke. A különleges tollazatú réce vélhetőleg házikacsákkal történt hibridizáció eredménye (hiszen a domesztikált házikacsa és a természetben élő őse, a tőkés réce könnyen hoz létre életképes utódokat). Az ilyen furcsa színezetű récék megjelenését elősegítheti az is, hogy vadászati céllal nagy számban szaporítanak tőkés récéket a különféle farmokon, majd az így tenyésztett egyedeket kiengedik a természetes élőhelyeken.

Szekeres Rita

© MORANDINI PÁL

Nagy lilik a Lágymányosi-öbölben

Az enyhe téli időben fogatkoznak a téli vendégek az öbölben. Január második felére mintegy száz sárly, néhány tucat tőkés réce és kevés kárókatona maradt csupán. Egy évvel ezelőtt a hóban többszáz vadkacsa húzódott meg a Duna védett öblében. Most van azonban egy magányos, ritka telelő vendég, egy nagy lilik (*Anser albifrons*). A Lágymányosi-öbölben november végén láttam először a tőkés récék és sárlyok között (de azért nem közéjük keveredve) a magányos nagy liliket. Szürke tollazata beleolvad mind a víz, mind a parti kövek színébe. Csőre fölött a fehér folt és begyén a szürke mintázat távolabbról is jól látható. Mikor a fűvön találok, a víz felé menekül, és nagy testét meghazudtoló könnyedséggel libben a vízre. Ha a vízben próbálom becserkészni – mert éppen a part közelében úszkál – akkor meg a túlsó partra repül, és tüstént legelni kezdi a rövidre nyírt gyepet. Néha megáll és körbeforgatja fejét, mintha Márton gúnárt és a törpévé varázsolt Nils Holgersont keresné, aki éppen száz éve indult regényes útjára Svédországban a vadludakkal...

Morandini Pál

A daru (*Grus grus*)

2006. évi hortobágyi mozgalmának rövid értékelése

Immár 22 éve pontos adatsort vezetünk a Hortobágyon átvonuló, itt hosszabban elidőző darutömegekről. Az 1980-as évek közepén még csupán 5000 példányos maximum a '90-es években meredeken nőtt, és többször elérte a 70 000-et, majd 2003-ban már a 82 000-et is meghaladta. Ezek a nagy állományok az őszi vonulás során másfél-két hónapig időznek a pusztán. Ezzel szemben a tavaszi átvonulás gyorsan és jelentősebb hortobágyi pihenő nélkül zajlik le. Több mint két évtizede a nem ivarérett darvak változó létszámú (100-1200 pd.) átnyarálása is megfigyelhető. 2006-ban a tavaszi vonulás a megszokott lendülettel, minden különösebb esemény nélkül játszódott le. Az ár- és belvizek által igen erősen elöntött dél-hortobágyi pusztákon 210 daru nyaralt át, ez a hasonlóan árvíz 1999-hez képest csupán egyharmadnyi mennyiség volt. Az őszi vonulás kezdetét jelző első fiókás darucsaládót a megszokottnál csaknem két héttel később, szeptember 16-án észleltem.

A Hortobágyon szeptember 28-tól szerveztük meg a hetenkénti rendszeres számlálást, amelyet a természetvédelmi örök és a terep-madarászok a darvak éjszakázóhelyei környékén, alkonyi és esti behúzáson végeztek két hónapon át, november végéig. Az alvóhelyek (halastómedrek, elöntött rétek, mocsarak) száma öt és nyolc között változott, egyesek (Kondás, Virágoskút, Kunkápolnás) a teljes vonulási szezonban állandóan több ezres, több tízezes tömegeknek nyújtottak pihenési lehetőséget.

A létszám alakulását a következő összesítés mutatja be.

A számlálás időpontja	Daruállomány (pd.)	Alvóhelyek száma
Szeptember 28.	21 000	5
Október 5.	29 540	7
Október 12.	62 510	8
Október 19.	70 200	7
Október 26.	60 450	8
November 2.	40 880	7
November 9.	42 700	7
November 16.	32 950	5
November 23.	29 000	6

A teljes elvonulás még november végén sem következett be (az Alföld déli részén „megtorpanó” több ezer madárból még decemberben, sőt 2007 januárjában is vissza-visszalátogattak 70-360 példányos csapatok). A nagyon enyhén alakuló tél ily módon a Hortobágyon korábban nem ismert daruáttelelést is előidézte.

Kovács Gábor

Néhány érdekesebb telelési adat a Hortobágyról

„Normális” teleken csak kivételesen ritkán észlelhetünk a Hortobágyon áttelelő vízimadarakat, illetve olyan fajokat, amelyek ősszel elvonulnak tőlünk.

A 2006/2007-es téli hónapok annyira enyhék voltak, hogy még december és január folyamán is meglepően sokféle madár mutatkozott. A teljesség igénye nélkül az alábbiakban közlök róluik egy listát, az együtt látott maximális egyedszámmal együtt.

Kis vöcsök	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	1
Búbos vöcsök	<i>Podiceps cristatus</i>	2
Kis kárókaton	<i>Phalacrocorax pygmeus</i>	13
Nagy kócsag	<i>Egretta alba</i>	82
Nyári lúd	<i>Anser anser</i>	1200
Fütyülő réce	<i>Anas penelope</i>	110
Kendermagos réce	<i>Anas querquedula</i>	58
Nyílfarkú réce	<i>Anas acuta</i>	160
Kanalas réce	<i>Anas clypeata</i>	12
Barátréce	<i>Aythya ferina</i>	16
Barna rétihéja	<i>Circus aeruginosus</i>	9 (csak tojók!)
Daru	<i>Grus grus</i>	360
Szárcsa	<i>Fulica atra</i>	44
Nagy póling	<i>Numenius arquata</i>	12
Mezei pacsirta	<i>Alauda arvensis</i>	7
Házi rozsdafarkú	<i>Phoenicurus ochruros</i>	2
Cigánycsuk	<i>Saxicola torquata</i>	1 (hím)
Seregély	<i>Sturnus vulgaris</i>	80
Sordély	<i>Miliaria calandra</i>	46

A fenti listába nem kerültek be a rendszeresen, keményebb hidegekben is áttelelő fajok (kárókatona, bölömbika, szürke gém, bütykös hattyú, guvat), amelyek egyébként most is nagy számban mutatkoztak.

Kovács Gábor

Válogatás a 2006 novembere és 2007 januárja közötti időszak érdekes madártani megfigyeléseiből

NOVEMBER

A hónap első napján egy rövidcsőrű ludat (*Anser brachyrhynchus*) láttak a Fertőújlak melletti élőhely-rekonstrukciós terület Borsodi-dűlő nevű részén. A madarat a következő másfél héten itt, a falu melletti Fésűsben és a szomszédos Fertőzugban is többször megfigyelték. November első hetében Csanádpalota közelében egy öreg, a Kis-Balatonon pedig egy fiatal fekete sást (*Aquila clanga*) láttak. Ugyanebben az időben Gersekaráton egy vörös ásóludat (*Tadorna ferruginea*), a geszti Begécsi-víztárolón egy nílusi ludat (*Alopochen aegyptiaca*), Keszthelynél a Balatonon pedig egy pehelyécét (*Somateria mollissima*) észlelték. November második hetében többször láttak egy öreg örvös ludat (*Branta bernicla*) Poroszlónál a Tisza-tavon, a Begécsi-víztárolón pedig egy kanadai lúd (*Branta canadensis*) bukkant fel, amelyet később még többször megfigyelték ugyanitt, de Biharugrán is látták. November második hétvégéjén egy királyfűzikét (*Phylloscopus proregulus*) fogtak és gyűrűzték a barabási Kaszonyi-hegyen. Ennek a szibériai fűzikefajnak ez volt a hatodik hiteles előfordulása Magyarországon. Ugyanezen a hétvégén a fertőújlaki élőhely-rekonstrukciós terület felett egy átrepülő öreg csüllöt (*Rissa tridactyla*) figyeltek meg. A hónap közepén a balmazújvárosi Virágoskúti-halastavon három (két öreg és egy fiatal) örvös ludat (*Branta bernicla*) láttak, és a hónap közepén került szem elé a nagyhegyesi Elepi-halastónál telelő öreg fekete sas (*Aquila clanga*) is. November harmadik hétvégéjén egy fiatal rózsás flamingó (*Phoenicopterus ruber roseus*) tűnt fel néhány napra a Rétszilasi-halastavakon. Ugyanebben az időben egy öreg halászsirályt (*Larus ichthyaetus*) láttak a szegedi Fehér-tavon, Fertőújlak közelében pedig egy öreg hím vörös ásólúd (*Tadorna ferruginea*) került többször szem elé, ill. a gerssekaráti vörös ásóludat (*Tadorna ferruginea*) is újra látták. November utolsó hetében egy fiatal csüllöt (*Rissa tridactyla*) láttak a Sumonyi-halastavon. A hónap utolsó hétvégéjén egy fiatal jeges búvár (*Gavia immer*) bukkant fel a szántódi révnél. Ennek a ritka búvárfajnak ez a nyolcadik hiteles előfordulása Magyarországon. A madár egészen január elejéig ott tar-

tozkodott, ezalatt nagyon sokan megfigyelték. Ugyanebben az időszakban egy immatur halászsirályt (*Larus ichthyaetus*) láttak a győri szeméttelen (a fajnak korábban nem volt dunántúli előfordulása), a balmazújvárosi Virágoskúti-halastavon pedig egy öreg szibériai heringsirályt (*Larus fuscus heuglini*) tűnt fel. November utolsó napján egy laposcsőrű víztaposót (*Phalaropus fulicarius*) figyeltek meg a szántódi révnél.

DECEMBER

A hónap elején egy öreg örvös ludat (*Branta bernicla*) észlelték Fertőd határában, a pomogyi határátkelő közelében. Valószínűleg ugyanezt a példányt látták néhány nappal később a Fertőújlak melletti Fésűsben is. December első hetében egy fiatal halászsirályt (*Larus ichthyaetus*) figyeltek meg Abádszalók közelében a Tisza-tavon. A hónap második hetében a geszti Begécsi-víztárolón egy öreg örvös lúd (*Branta bernicla*) bukkant fel, Siófokon pedig egy öreg csüllöt (*Rissa tridactyla*) figyeltek meg. Ugyanebben az időben látták a bősárkányi Nyirkai-Hanyban telelő öreg fekete sást (*Aquila clanga*), a Kis-Balatonon pedig egy kanadai lúd (*Branta canadensis*) észlelték. Fertőújlak közelében ekkor még továbbra is látható volt az öreg vörös ásólúd (*Tadorna ferruginea*), de ettől a héttől kezdve egy fiatal példányt is többször megfigyelték ugyanitt (a két madarat együtt soha nem látták), sőt egy alkalommal egy kanadai lúd (*Branta canadensis*) is feltűnt Sarród közelében. A hónap közepén Balatonvilágosnál egy fiatal csüllöt (*Rissa tridactyla*) került a madarászok elé, de Siófokon egy öreg, Szántódnál pedig egy fiatal csüllöt (*Rissa tridactyla*) is szem elé került ebben az időben. A hónap második hetében ismét felbukkant Rétszilason egy fiatal rózsás flamingó (*Phoenicopterus ruber roseus*), nagy valószínűséggel ugyanaz a madár, amely már novemberben is tiszteletét tette itt. A hónap második felében többször szem elé került a Kis-Balatonon telelő fiatal és a bősárkányi élőhely-rekonstrukciós területen telelő öreg fekete sas (*Aquila clanga*). A hónap harmadik hetében Zalaszentmárton közelében és a Rétszilasi-halastavakon is láttak ugyanazon a napon egy-egy vörös ásóludat

(*Tadorna ferruginea*). Ugyancsak december harmadik hetében került először szem elé az az öreg jeges búvár (*Gavia immer*), amelyet aztán egészen január elejéig meg lehetett figyelni a Duna szobi szakaszán, illetve a Pilismaróti-öbölben.

JANUÁR

A hónap első felében többször látták Fertőújlak közelében a fiatal és az öreg hím vörös ásóludat (*Tadorna ferruginea*) is, de a bősárkányi Nyirkai-Hanyban telelő öreg fekete sas (*Aquila clanga*) is szem elé került. Január közepén egy öreg indiai ludat (*Anser indicus*) észlelték a pusztaszeri Büdös-széken, és a nagyhegyesi Elepi-halastónál telelő öreg fekete sas (*Aquila clanga*) is többször szem elé került. A hónap harmadik hétvégéjén Komádi közelében tűnt fel egy indiai lúd (*Anser indicus*). Január végén hosszú szünet után ismét szem elé került ugyanaz a fiatal jeges búvár (*Gavia immer*) a Balatonon, amelyet november vége és január eleje között nap mint nap láttak Szántódnál. Az év első hónapjának talán legérdekesebb madártani adata egy nagy halfarkas (*Stercorarius skua*) megfigyelése volt a balmazújvárosi Virágoskúti-halastavon. A rendkívül szelíden viselkedő madarat január végén halászok látták, sőt sikerült elég jó minőségű fényképet is készíteniük a madárról. A fajnak ez a tizenegyedik hazai előfordulása, a Hortobágy faunájára nézve pedig új fajról van szó.

Köszönetet szeretnénk mondani a madarak valamennyi – név szerint a már említett okokból nem említett – megfigyelőjének, hogy adataikat közkinccsé tették, és egyben szeretném felhívni a figyelmüket, hogy – amennyiben eddig még nem tették meg – a megfigyelések részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Zalai Tamás, H-5100 Jászberény, Berényi u. 6. (tamas.zalai@www.hnp.hu)). Az itt felsorolt adatok a Nomenclator Bizottsághoz beérkezett jelentésekből, az MME internetes levelezőlistáiról, az érdekes megfigyeléseket közzétevő SMS-hálózatból és a www.birding.hu internetes oldalról származnak.

Összeállította: Hadarics Tibor

Madarak az antennán

Lakásom Mátyás utcai ablakai többemeletes, sárga falú házra néznek, a piros tetőcserepek felett kusza tv-antenna ágaskodik. Tavaszi és nyári hajnalokon, még teljes sötétben, onnan hallom a házi rozsdafarkú kicsit reszelős, de nagyon kedves énekét. Hiába hajlok ki az ablakon, kormos kis alakja belevész a még sötét háttérbe. De tudom, hogy ő a magasból látja a keleti égboltot és ott a pirkadat első csalhatatlan jeleit. Rövidke strófaival a gyorsan közelgő reggelt is köszönti. Néha előfordul, hogy durván megszakitják egyszemélyes hangversenyét. Az a fekete rigó, amelynek territóriumába a mi házunk is beletartozik, szintén igényt tart az antennára. Ő is korán, még teljes sötétben érkezik, és élve az erősebb jogával, ő kezd fuvolázni. Gyönyörű strófái végigszállnak a tetők felett, mire sorra megszólalnak a szomszédos hímek is, kéményeken, antennákon, vagy a Csarnok tér magányos platánfáján. Erre a kórusra ébredni megunhatatlan élményt jelent.

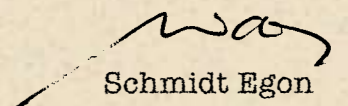
A rozsdafarkú és a fekete rigó napközben csak ritkábban, rövid időre látható az antennán, de ez a nagyszerű éneklő- és kilátóhely persze ilyenkor is fogad alkalmi, időről időre visszatérő vendégeket. Gyakran csörög ott például a szarka. Hosszú, zöldesen csillogó farkát billegetve forgolódik odafent, néha leröppen a tetőre, és annak élén sétál kényeskedve, hogy aztán egyetlen könnyed mozdulattal újra az antennára szálljon vissza. Egy alkalommal hatan jöttek össze. Hárman az antennán ültek, egyikük a tetőn, ketten a kéményen foglaltak helyet.

Több mint tíz percig csörögtek, közben többször helyet cseréltek, aztán elrepültek a Nehru-part felé, ahol minden évben látom jókora fészkeiket.

Néha a dolmányos varjú rekedt károkozására figyelek fel. Ölemben az írógéppel, a nyitott ablakon át egyenesen odalátok. A varjú nem nekem károg, de közben érzem, hogy figyel. Lát, tudja, hogy ott vagyok. Talán nem tart tőlem, de azért mégis jobb az óvatosság. A dolmányos varjú pedig még a városban is nagyon óvatos madár. Ha felállok és az ablakhoz lépek, szó nélkül lebillen az antennáról, és eltűnik a túlsó oldalon.

Viszonylag ritkán jön a balkáni gerle, jóval gyakrabban trillázik és „zsíroz” egy zöldike, egy-egy szezonban talán mindig ugyanaz a madár. Szegény balkáni gerlének nem árulnám el, ezt a sárgászöld madárkát sokkal szívesebben hallgatom. Amíg a szomszédban néhány magas fa állt, azokról tavasszal és nyáron is rendszeresen hallottam a tengelic énekét, és a piros fejű hím néha az antennára is átszállt, és ott dalolt tovább. Odaát azonban építkezés kezdődött, és annak első fázisaként az özszes fát jó előre kivágták. A fák ledőltek, a tengelicek pedig eltűntek a környékről. Kedves kárpótlásul tavaly egy májusi reggelen arra lettem figyelmes, hogy füstifecske csicsereg odafent. Reméltem, hogy gyakran hallom majd, de a villás farkú madár azóta sajnos nem jelentkezett...

Amikor ezeket a sorokat írom, a naptár február 10-ét mutat. A még csukott ablakon át gépelés közben fel-felpillantok az antennára. A fekete rigók már hangolnak, alkonyattájt akár hangosan énekelnek. A miénket is várom. Ide az antennára. Őt, a házi rozsdafarkút és a többieket. Még a balkáni gerlet is.

Schmidt Egon

Név	Madaraknak táplálékot nyújt	Lombhullató (L), örökzöld (Ö)	Árnyéktűrő	Tűri a szárazságot	Kifejlett egyed magassága (m)	Sövényként is nevelhető
Lucfenyő	*	Ö			30-50	
Erdei fenyő	*	Ö		*	30-35	
Tiszafa		Ö	*		15-20	*
Nyírfa	*	L			15-20	
Gyertyán	*	L	*		20	*
Bükk	*	L	*		25-30	
Kocsánytalan tölgy	*	L			35-40	
Kocsányos tölgy		L			40-45	
Madárberkenye	*	L			5-8	
Májusfa	*	L			10-17	
Korai juhar	*	L	*		25-30	
Mezei juhar	*	L	*	*	8-10	*
Hegyi juhar	*	L	*		30-40	
Kislevelű hárs		L	*		20-30	

Fák

Név	Madaraknak táplálékot nyújt	Lepkét vonz a kertbe	Lombhullató (L), örökzöld (Ö)	Sövénynek való	Szoliterként ültethető	Napos helyre	Árnyéktűrő	Futó	Tűri a szárazságot
Közönséges boróka	*		Ö	*	*	*			*
Sóskaborbolya	*		L		*	*			*
Egybibés galagonya	*	*	L	*	*	*			
Kétbibés galagonya	*	*	L	*	*	*			
Madárbirs fajok	*		L			*			*
Földi szeder	*		L			*			
Gyepűrózsa	*		L			*			*
Kökény	*	*	L	*		*			*
Kutyabenge	*		L	*	*				
Húsos som	*		L	*	*				*
Veresgyűrű som	*	*	L	*	*		*		*
Borostyán	*		Ö				*	*	
Közönséges mogyoró	*		L		*		*		
Fagyal	*	*	L	*		*			*
Fekete bodza	*		L		*		*		
Ostromén bangita	*		L		*				*
Kányabangita	*				*		*		

Cserjék

A fészkelés és a fiókák felnevelése a madarak életének meghatározó időszaka. A megfelelő otthon kiválasztása létfontosságú. A fészkek mérete és alakja nagyon változatos. A kertben is előforduló madarak többsége fák, bokrok ágai közé rejti csésze alakú fészket.

Nehéz megmondani, hogy mi alapján választja ki egy madár a fészkelőhelyét. A ragadozóktól és az időjárástól való védetség mellett fontos szempont lehet a megfelelő fészkealap és az ágak elhelyezkedése. A mellékelt táblázatokban a fészkelésre alkalmas, őshonos növényeinket mutatjuk be.

A tartós szárazságot a növények legtöbbször nehezen viseli, vannak viszont olyan fajok, amelyek száraz, homokos vagy sziklás, köves területen jobban megtelepíthetők. Amíg azonban gyökerük el nem éri a talajvizet, ezeket is szükséges locsolni.

A legtöbb esetben az árnyéktűrők sem viselik el a tartós fényhiányt, olyan helyre kell ültetni őket, ahol naponta néhány órás napsütést kapnak. Néhány faj idős korában jobban igényli a fényt.

FÉSZKELÉSRE ALKALMAS BOKROK KIALAKÍTÁSA

A madarak megtelepítéskor nem elég arra törekedni, hogy minél több bokrot ültessünk, fontos ezek szerkezete is. A megnyurgult, kiritkult bokrok alkalmatlanok a fészkelésre, de a kiskertekben megfelelő nyesséssel ki lehet alakítani ideális fészkelőhelyeket. A visszanyesett bokrok alul-felül egyaránt zártabb, tömöttebb lombozatot fejlesztenek. A bokrok metszésekor arra is törekednünk kell, hogy igyekezzünk a madarak fészkelésére alkalmas „ágcsészéket” mesterségesen nevelni úgy, hogy a vastagabb ágak vezérhajtásait közvetlenül az oldalhajtások eredése fölött vágjuk vissza. Az így megfelelően kialakított elágazásokban idővel a fekete rigó, a poszáták és más madárfajok is szívesen építe-

nek fészket. Lombhullás után a csupasz ágak közt könnyen megtalálható fészkeket érdemes leszedni és elégetni. Ezzel a legalkalmasabb ágcsészék a következő tavaszi szezonra ismét alkalmasak lesznek fészkeképítésre, az égetéskor pedig elpusztulnak a fészkekben élő paraziták.

ODÚLAKÓK

Kerti madaraink egy része odúban költ. Az odúlakó madarak némelyike, így a cinegék, fészket is építenek, csak éppen az odú belsejében. Mások, például a macskabagoly vagy az odút maguk készítő harkályok a pusztalajzatra rakják tojásaikat.

MESTERSÉGES ODÚK

A madarakat úgy tudjuk a költési időben is a kertben tartani, hogy megfelelő fészkelőhelyet biztosítunk a számukra. A településeken kevés az idős, odvas fa, ezért érdemes mesterséges odúkat kihelyezni a kertekbe, parkokba. Az odúk készítésénél és kihelyezésénél figyelembe kell venni a madarak természetes fészkelési szokásait. A mesterséges odúk lakója lehet többek között a széncinege, a kék cinege, a seregély, a kerti rozsdafarkú, a búbosbanka, vagy épp az idei év madara, a mezei veréb is.

TERMÉSZETES FÉSZKODÚK

A hazai erdőkben fészkelő madárfajok harmada odúlakó. Ezek a madarak az öregedő fák odvaiban, üregekben, hasadékokban és a harkályok vájta odúban fészkelnek. A harkályok többnyire évente új otthont készítenek maguknak, így a régi lakásokba új, az építkezésben kevésbé ügyes lakók, például cinegék, pelék költözhetnek.

Szeretné megtudni, hogyan kell odút készíteni, és azt hogyan, hová kell kihelyezni?

Nézzé meg a világhálón!

www.odu.mme.hu

A Magyar Madártani Egyesület új honlapján megtalál minden olyan tevékenységgel kapcsolatos információt, amely a természetes vagy mesterséges odúban „fészkelő” élőlények (legyenek azok madarak, emlősök vagy ízeltlábúak) életéről, helyzetéről, felméréséről szólnak.

Ajánlott irodalom: Drexler Szilárd Madárbarát kert című könyve

Az év fája: a szelídgesztenye

A magyarországi Év fája mozgalom 1996-ban, német mintára szerveződött. Célja, hogy a hazai erdőkben élő fafajokra széles körben felhívja a figyelmet, azért, hogy a jövőben nagyobb gondot fordíthassunk megőrzésükre, alkalmazásukra, védelmükre. Hazánkban a szelídgesztenye állománya különböző gomba- és rovarkártevők miatt az utóbbi években folyamatosan fogyatkozik. Ezért is lett idén ez a faj az év fája – tudtuk meg Bartha Dénestől, a Nyugat-Magyarországi Egyetem intézetigazgató egyetemi tanáráról.

NEM ROKONA A VADGESZTENYÉNEK

A látszat ellenére a szelídgesztenye (*Castanea sativa*) nem rokona a közönséges vadgesztenyének (*Aesculus hippocastanum*). A termésük és az azt körülvevő burok ugyan ránézésre hasonló, de ettől még nem beszélhetünk atyafiságról. A szelídgesztenye bükkfélékkel való rokonsága leginkább virágzaskor szembeötlő: hosszú porzós barkáiról a virágport a rovarok hordják a virágzat tövében ülő termővirágok bibéire. Október végéig kell várunk arra, hogy felpattanjon a szúrós burok, és láthatóvá váljanak a fényesbarna makktermések, a gesztenyék.

ELTERJEDÉS

A szelídgesztenye valószínűleg csak Dél-Európában őshonos, de különleges terméséért sok helyen telepítették, és már a római korban eljutott egészen Nagy-Britanniáig. Nálunk főleg a Nyugat-Dunántúlon, mészkérülő, üde lombdőlőkben fordul elő.

SZELÍDGESZTENYE A KERTBEN

Az akár 30 méter magasságra is megnövő fa koronája terjedelmes, ezért csak nagy kertbe érdemes ültetni. Pompás koronája és a későn lehulló, ősszel ragyogó színekbe váltó levelei miatt szép dísz lehet a kertnek. Az idősebb faóriások csavarodott törzsükkel lenyűgöző látványt nyújtanak. Csemetéket a nagyobb választékkal rendelkező faiskolák árúsítanak. A szelídgesztenye homokos, agyagos, de mindenképpen savanyú kémhatású földben fejlődik jól, meszes talajban nem növekszik megfelelően.

FELHASZNÁLÁS

Fája nagyon tartós, rugalmas, közepes keménységű, szép rajzolatú, ezért széles körben hasznosítják. Készítenek belőle padlóburkolatot, bútort és boroshordót is. A népi gyógyászatban a levél főzetét légúti megbetegedések gyógyításához használják. Magja sütvé és főzve egyaránt kedvelt csemege, a gesztenyepüréről már nem is beszélve.

Vándor Barbara

© MOLNÁR V. ATTILA

„GÓLYA, GÓLYA GILICE...”

Kövess nyomon az Éledő Tavaszt! www.springalive.net

A világháló segítségével az egész kontinensen nyomon követheted, hol és mikor látják először a tavasz hírnökeit, a kakukkot, a fehér gólyát, a füstifecskest és a sarlósfecskét.

A honlap segítségével részese lehetsz egy nemzetközi csapatnak is!

...ezt a versikét minden magyar gyerek ismeri. De azt is tudod, hogyan érzik magukat a gólyák minálunk?

A gólyák, hogy egészen pontosak legyünk: a fehér gólyák (mert él nálunk fekete gólya is!), valamikor a nagy fák, sziklafalak fészkelő madarai voltak. Táplálékukat a mocsaras, vizes területeken keresték. Az elmúlt néhány száz évben beköltöztek az emberi településekre, a régi fajta széles kéményekre,

Vagyis a „gólyahelyzet” nem éppen rózsás! Ötven-hatvan évvel ezelőtt 15-16 ezer pár gólya fészkel Magyarországon, ma csak ennek harmada, 5000-5500 lakott fészek ismert, ami az ország területéhez viszonyítva így is az egyik legnagyobb európai állomány. A fiatal gólyákra azonban nálunk is sok veszély leselkedik: 50%-uk nem éri meg az egyéves kort, sokan már az első szárnypróbálgatás közben áramütést szenvednek.

VIZSGÁLD MEG, MIT ESZNEK A GÓLYÁK!

A mesékben jobbra békára vadásznak a gólyák, a valóságban emellett gilisztát, tücsköt, bogarat, pockot, halat és még sok mindent elfogyasztanak. Több módszer is létezik a „gólymenü” leleplezésére. Az egyik a köpetvizsgálat. A gólyák a meg nem emésztett csontot, kitint és szőrt gombóc formájában kiöklendezik. Ezeket a köpeteket megtalálhatod a fészek alatt, és ha szétbontod, megtudod, mit evett a madár. A vizsgálat után rögtön moss kezet! Úgy is vizsgálatod a gólyák táplálkozását, hogy követed őket táplálkozóhelyükre, és látszóval megfigyeled, hogyan vadásznak. Messziről tedd, hogy ne zavarad a madarakat! Írd fel jegyzetfüzetedbe, hogy mikor mit fognak a gólyák. Vizsgálatokat a fészek-

nádtetőkre kezdték el építeni fészkeiket. A modern épületek cseréptetőin, keskeny kéményein nem férnek el a hatalmas fészkek, így kénytelenek voltak átköltözni a villanyoszlopokra. Ugye nem kell magyarul, milyen veszélyes helyre? A gólyafészkek alatt leszakadhatnak a vékony vezetékek, áramütést szenvedhetnek a madarak. Az ember a gólyák és más madarak kedvenc táplálkozóterületeit is átalakította. A szántóföldeken az ember számára fontos élelem terem – a madarak viszont éppen táplálékforrásukat veszítették el.

MME Közösségszolgálat: 06-40/200-401 (kedvezményesen hívható kék szám), e-mail: info@mme.hu

© IMRE TAMÁS

nél is végezhetesz – figyelj meg, mit hoznak a szülők a fiókáknak?

SEGÍTS TE IS A GÓLYÁK VÉDELMEBEN!

A legegyszerűbben úgy segíthetsz, ha bekapcsolódsz a gólyafelmérésbe. Szeretnénk elérni, hogy rövid időn belül Magyarország minden egyes gólyafészkeről naprakész információkkal rendelkezünk. Az adatbázisba bárki küldhet információkat, s ezzel értékes segítséget nyújthat a gólyák védelméhez.

Mi a teendő? A gólyafelmérő adatlapot letöltheted az internetről, de kéreledre e-mailen vagy postán is elküldjük Neked. Az adatlap csak első ránézésre tűnhet bonyolultnak. Ha kérdésed van, fordulj bátran az MME Közösségszolgálatához. A gólyafészkekről, a madarokról fényképeket is készíthetsz. Az adatokat és a fényképeket felöltheted a www.golya.mme.hu oldalra, vagy ha nem szeretnél internetezni, küldd el a kitöltött adatlapot az egyesületnek.

Az adatbázis segítségével a szakemberek folyamatosan nyomon követik a hazai fészkelő gólyaállomány helyzetét, feltárhatják a veszélyeztető tényezőket, hatékonyabb fajvédelmi terveket dolgozhatnak ki, vagy akár azonnal menthetnek egy-egy veszélyeztetett gólyafészket vagy gólyacsaládot.

Könyvajánló

A közelmúltban Schmidt Egon három új kötetét jelentette meg az Új Ember Kiadó: *A kislfiú és a madarak*, *A nyáriorgona vendégei* és *A baromfludvar lakói*. Nemrég elvittem egy kedves ismerősöm unokáinak e könyveket. A két kislány, Fanni (9 éves) és Lili (12 éves) pár percig tanakodott, melyik kötet melyik-jüké legyen, majd mintha csak valami varázslat történt volna, kezükben a kiválasztott könyvvel azonnal „elvonultak” olvasni a Schmidt Egon által írt történeteket.

Nagyon tetszett a történet, mert szeretem az állatokat, és sok állatról volt szó – mesélte később Fanni. *Szerintem ebben a könyvben mindenki talál valami új információt, legalábbis én sokat tanultam a könyvből* – fogalmazta meg a könyvről kialakított véleményét Lili. Minden szerző célja, hogy az olvasóknak tetsző műveket alkosson. Schmidt Egonnak ez immár sokadszorra sikerült!

Rejtvény

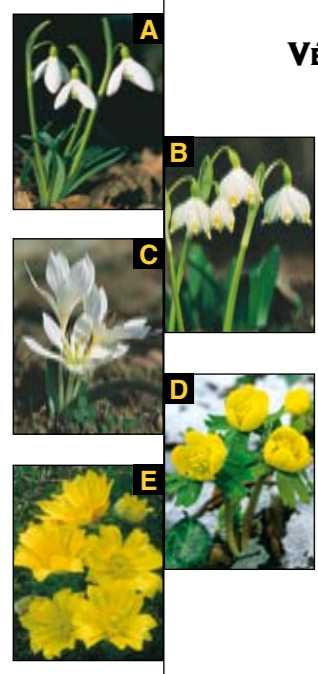
VÉDETT VIRÁGOK

A tavasz virághírnökeit a korábbi években még csokorba kötve árusították, napjainkban azonban már a hóvirág is védett! Felismered a hazánkban honos különféle vadvirágokat?

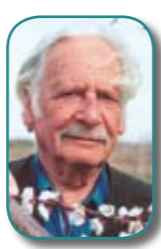
A megfejtéseket **március 30-ig** várjuk az MME címére: 1121 Budapest, Költő utca 21.

Te is hozzájárulhatsz e növények fennmaradásához, ha nem szakítod le virágaikat, és nem vásárolsz belőlük kötött virágcsokrokat!

A *Madártávlat* 2006/6. számában feladott rejtvényünk helyes megfejtése: A – tőkés réce; B – fácán; C – fekete rigó; D – kormorán; E – vadgerle

Nyerteseink:
Bárczi Adrienn, Alsózsolca
Bareith Zsuzsanna, Aparhart
Telek Máté, Csólyospálos
Nyereményük egy mezei verebés kitűző és egy madárdalos CD.
Gratulálunk!

Bálint György,
a Madárbarát kert program kertész fővédnöke
– *Mi jelenti Önnek a tavasz érkezését?*
– Természetesen az, ahogyan életre kelnek a kertek: kiülhet egy kicsit az ember a simogató napfénybe, megjelenik az első zöldhagyma, kibújnak a tulipánok és a nárciszok, és velük együtt jönnek a tavaszi teendők. Amint kienged a föld, vethetjük a zöldborsót, sárgarépat, petrezselymet, retket, gondosan meg kell metszeni a szőlőtökeket, de ez az egész sokkal inkább öröm és élvezet a kellemes tavaszi levegőben, mint munka.

Schmidt Egon,
a Madárbarát kert program madarász fővédnöke
– *Mi jelenti Önnek a tavasz érkezését?*
– A pacirtszó, a fekete rigók éneke, a cinegék nyitnikéje mind-mind a tavasz érkezését jelzik, ahogyan a nappali pávaszem és az ide-oda libbenő citromlepkék megjelenése is. A madaraknak éppúgy örülök, mint a színpompás vagy kevésbé látványos (de ugyanolyan érdekes) rovaroknak, hiszen a természetben minden élőlény megfigyelésre érdekes, és a különféle fajok élete a többiekével szoros kapcsolatban áll.

Orbán Zoltán,
az MME társadalmi kapcsolatok igazgatója
– *Mi jelenti Önnek a tavasz érkezését?*
– Számomra a tavasz a várakozást jelenti; várakozást azokra a madarakra, amelyek védelmében az elmúlt években kisebb-nagyobb mértékben szerencsém volt részt venni. Talán furcsának tűnik, de számomra akkor köszönt be az igazi tavasz, amikor kézbe vehetem az első foltos nádiposztát. Ennek valószínű oka, hogy gyerekként nádas területeken működő gyűrűzőtáborokban kezdtem madarászni.

LEGYEN MME-TAG!

Az egyesület aktív tagjai és szakemberei időt és fáradságot nem kímélve dolgoznak céljaink megvalósításában. Bizonyosak vagyunk abban, hogy tagjaink, partnereink méltán lehetnek büszkék munkánkra, és elmondhatják, hogy az MME támogatásával jelentős mértékben hozzájárultak hazánk természeti értékeinek megóvásához.

- Tagjaink**
- kézhez kapják a *Madártávlat* c. folyóiratot
  - részt vehetnek az egyesület rendezvényein
  - táborainkban, madárvartáinkban megismerkedhetnek a madár- és természetvédelem kérdéseivel
  - kedvezményesen hozzájuthatnak az MME saját kiadású könyveihez, plakátjaihoz, egyéb kiadványaihoz
  - lehetőséget kapnak arra, hogy kapcsolatot teremtsenek hasonló gondolkozású emberekkel
  - ismereteiket a madarakról kibővíthetik, elmélyíthetik
  - az Interneten való jelenlétünknek köszönhetően részt vehetnek egy madarász-levelezőlistán
  - a családi tagságot választó tagok között minden év végén ajándékokat sorsolunk ki
  - élhetnek az Alapszabályban foglalt jogaikkal
  - kapcsolódhatnak az MME programjaihoz.
- MME belépési adatlap letölthető az egyesület honlapjáról, illetve igényelhető az egyesület címén: 1121 Budapest, Költő u. 21.
Tel.: 1/275-6247, Fax: 1/275-6267

MADÁR TÁRLAT

Papp Károly tagtársunk 1973-ban született, és már gyermekkorától fogva vonzódott a természethez. 1991-ben érettségizett a szombathelyi Herman Ottó mg. szakközépiskola vadász-vadtenyésztő szakán (már akkoriban eredményesen szerepelt különféle rajzpályázatokon). Diákkora óta érdeklődik a denevérek iránt. Az Erdészeti és Faipari Egyetem Erdőmérnöki Karára 1992-ben nyert felvételt. Diplomamunkáját az épületlakó denevérek témaköréből írta. Részt vett a 2002-ben Le Havre-ban megrendezett *IX. European Bat Research Symposiumon*, ahol sikerrel mutatta be rajzolt és festett denevérportréit is. 2005-ben a *X. European Bat Research Symposiumot* Írországból rendezték, ahol képeit ismét örömmel fogadták. Közben illusztrációkat készített a Lengyel-Annafürdőn található Hunyor tanösvényhez, illetve különféle terepi határozókhöz.

Papp Károly munkái megtekinthetők a www.papppictures.hu honlapon.
További elérhetőségei: pkt@freemail.hu, tel.: 06-30/383-4981.

Horgasszörű denevér

Vízi denevér

Kereknyergű patkósdenevér

Óriás-koraidenevér

Hegyesorrú denevér

Kihívás. Sport. Szenvedély.

FeHoVa

14. Fegyver,
horgászat,
vadászat
nemzetközi
kiállítás

**február 28-
március 4.**

HUNGEXPO

Budapesti
Vásárközpont

SZABADIDŐ 2007

Nem számít semmi, ha a hobbidról van szó. Megteszel bármit a siker érdekében. Ez a szenvedély. 2007. február 28. és március 4. között a 14. Fegyver, horgászat, vadászat nemzetközi kiállításon megtalálsz és kipróbálhatsz mindent, ami számodra kihívás, sport vagy éppen szenvedély.

A Szabadidő 2007 keretein belül a következő kiállításokra látogathatsz el egyetlen belépővel:

Sport - 12. Nemzetközi sport és életmód kiállítás
Budapest Motor Kiállítás - 6. Nemzetközi motorkerékpár szakkiállítás

Nyitva tartás

2007. február 28 - március 3. 10-18 óráig

2007. március 4. 10-17 óráig

www.fehova.hu

fehova@hungexpo.hu

Belépőjegy üdülési csekk ellenében is váltható.

50% **VOLÁNBUSZ** kedvezmény

 hungexpo